

Megjelent:

Főszerk.: Csanda Gábor: Fórum Társadalomtudományi Szemle 2014/2. XVI. Évf. 103 -131 old.

Gecse Annabella¹:

„Salus animarum suprema lex esto”²

Mács József a Balog-völgyi falvak központjának számító Bátkában töltötte gyermekkorát. Édesapja kőműves volt, akinek alakját az író nagy regényéből, az Öröködbe, Uram tetralógiából ismerhetjük meg. A regény szépirodalmi értéke mellett a vidék népeletének érzékletes és adatgazdag rajza, egy ott élő család, az író családja nézőpontjából, nagyrészt a gondolkodó, a világot megfigyelő, mesterré lett falusi ember, az édesapa szemszögéből. Mács József regényében is szerepelnek a Balog-völgy falvainak nagyobb építkezései, a jóhírű kőművesmester munkái. Pl. az uzapanyiti híd³, a panyiti református lelkész sírkerítése⁴, a bátki templom javítása⁵, Baradna tervezése, építésének vezetése⁶. Az uzapanyiti plébánia (már nem első) 1930-as évekbeli újjáépítésére a római katolikus egyház - saját belső forrásai szerint - pályázatot írt ki. Az újjáépítés munkáit mások mellett Mács József édesapja is szeretne volna megpályázni, ám nem szerzett róla tudomást, és ezt szavá is tette. Végül a munkák elvégzésével egy nagyobb vállalatot, nem a közelben élő, jóhírű mestert bízták meg. Mács József kőművesmester levele mellett (amelyre a későbbiekben pontosabban is kitérek) a rozsnói püspöki levéltár (továbbiakban: RPKL.) az uzapanyiti plébánia többszöri átépítésének történetéről bőséges iratanyagot őriz. Az irategyüttes gazdag tárháza a Balog-völgy és szomszédsága, mint körülhatárolható kistáj munkamegosztásának, felekezeti vegyességének, amely az itteni falvak egymásról alkotott, ma is élő képét megerősíti és adatokkal támasztja alá.

A vidék népeletének kutatásával kapcsolatban a néprajzi és helytörténeti irodalom ma már számos eredményt tarthat számon. A történeti Gömör megye vegyessége már a vidékkel foglalkozó legelső leírásokban is határozottan megfogalmazódott.⁷ A 20. század második felében megerősödött néprajzi kutatómunka ezt a vegyességet még erősebben igazolta, mind a táj földrajzi képe, mind népének felekezeti és nemzetiségi összetétele tekintetében.⁸ Paládi-Kovács Attila a vidéket kontaktzónaként értelmezte, amely fogalom értelmezésében „...két egymással határos nyelvterület, népterület vagy kulturális terület érintkező övezete, ahol a nyelvi, népi, kulturális kölcsönhatások különösen erősek. Léteznek kontaktzónák nyelvterületek és nyelvjárásterületek között, léteznek eltérő etnikumok között és népen belüli,

¹ A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíja támogatásával készült.

² A lelkek üdvössége legyen a legfőbb törvény. A cím fordítását ezúton is köszönöm Dr. Gulyás Éva kolléganőmnek.
RPkL. Uzapanyit 2347-943.

³ Mács József 2003. 143.

⁴ Mács József 2003. 138.

⁵ Mács József 2003. 118.

⁶ Mács József 2003. 280-281.

⁷ Csaplovics János 1822., Fényes Elek 1851., Borovszky Samu é.n.

⁸ Ujváry Zoltán 1985., Paládi-Kovács Attila 2001., Keményfi Róbert 1998., B.Kovács István 1997.

táji csoportok között.”⁹ A nyelvi, etnikai, kulturális határ nemegyszer felekezeti határ is – erre többek között éppen a Felföld Rima és Ondava-Bodrog közötti szakaszát hozza fel példaként.¹⁰ Azzal külön tanulmányok foglalkoznak, hogy ez a sokszínűség természetes következményként vonta maga után a természetföldrajzi körülményektől is függő táji munkamegosztást, az árucserét¹¹, a háziipari termékek és a szellemi javak cseréjét¹², utóbbiak közé értve a cseregyerek-rendszerben megvalósuló nyelvtanulást is.¹³ Elsőként ezt is Paládi-Kovács Attila foglalta össze, beillesztve ezt az önmagában is egységnek számító kistájat a nagytájak közötti kapcsolatrendszerbe is¹⁴. Legújabbban Szabó László hangsúlyozta ennek a megosztásnak a közigazgatási rendszert is meghatározó természetességét. „Amikor Gömör megye társadalmával foglalkozunk, tudnunk kell, hogy a Medvesalja, a Rima-völgy, a Balog-völgye az ennél tagoltabb északi, középső és déli részekre osztható Sajó-völgy, Vály-völgy valós helyzetet fed. A kulturális csoportok ilyen tagolásába a néprajztudomány földrajzból való részbeni származása is belejátszik. Prinz Gyula – mások véleményét is képviselve – úgy véli, hogy a magyar megyerendszer, a közigazgatás keretei elsősorban nem politikai elhatározás miatt alakultak úgy, ahogyan kialakultak, hanem természetes földrajzi egységek kaptak egységes közigazgatást (folyóvölgyek, medencék, egymást természetesen kiegészítő tájak).”¹⁵

A vegyesség nemegyszer egy-egy településen belül is jellemző volt, akár nyelvi, akár vallási tekintetben. Ilyen település – a mai napig is – Uzapanyit, amely már a 20. század legelején is református-katolikus felekezetű volt. A 18. században létrehozott rozsnyói püspökség azon plébániái közé tartozott, amelyek a református többségi környezetben szórvány helyzetükkel katolikus bástyának számítottak.¹⁶

Uzapanyit északi szomszédja, Nagybalog már a magyar nyelvhatár szélét jelenti. Uzapanyit lakossága ma nemzetiségileg is kevert, a magyar többség mellett jelentős részt képviselnek a 20. században beköltözött szlovákok¹⁷, de a népszámlálások adatai mögött „rejtőzködő”, magyar anyanyelvű cigányok is. 679 fős lakosságának 2001-ben 63,62%-a volt magyar, 21,50 %-a szlovák, 13,11 %-a pedig cigány (a hivatalos megfogalmazás szerint roma, „rómska”).

¹⁸ A falu ma a Dél-Szlovákia- szerzte egyik leghátrányosabb helyzetű Rimaszombati járás egyik települése.

⁹ Paládi-Kovács Attila 1984. 63.

¹⁰ Paládi-Kovács Attila 1984. 66.

¹¹ Paládi-Kovács Attila 1966.

¹² Paládi-Kovács Attila 1988., 2001.

¹³ A nyelvtanulás ilyen formájával vidékünkön Paládi-Kovács Attila foglalkozott. Paládi-Kovács Attila 1982.

¹⁴ Paládi-Kovács Attila 1966.

¹⁵ Szabó László 2005. 36.

¹⁶ <http://lexikon.katolikus.hu/R/rozsny%C3%B3i%20p%C3%BCsp%C3%B6ks%C3%A9g.html>

¹⁷ Simon Attila kutatásaiból tudjuk, hogy Uzapanyit az első világháborút követően a csehszlovák állam telepítési terveinek egyik célpontja volt, a Gömör nyugati részébe tervezett, 22 kolóniát jelentő telepítési tömb részeként. Simon Attila 2008., 182.

Kápolnapusztá és Mikóháza majorba 12 kolonista települt 162 hektár területre. 1927-ben a faluban iskolájuk is nyílt. Simon Attila 2008., 247.

¹⁸ <http://app.statistics.sk/mosmis/sk/run.html>

	Uzpanyit vallási adatainak áttekintése ¹⁹							
	Összlakosság	Róm. kat.	Grg. kat.	Helv. ev.	Ev. ref.	Izr.	Jeh. tan.	Egyéb
1869	936	246		23	648	19		
1881	921	241		18	680	25		
1900	919	243		21	638	17		
1910	826	257	7	15	536	11		
1941	858	438	1	28	381			10
2011	709	505	1	11	77			5

A lakosság vallási összetételét áttekintő táblázat adataiból is kivehető, hogy a mai katolikus többség fokozatosan alakult ki, ám a katolikusok aránya az 1941 és 2011 közötti időszakban nőtt legerősebben, és ezzel párhuzamosan a reformátusok többsége is fokozatosan csökkent, ám rendkívüli mértékben visszaesett 1941 és 2011 között.

A két felekezet egymás mellett élésének mindennapjai vonatkozásában is értékes adalékokat találunk a püspöki levéltár már említett anyagában. Jóllehet, az egyházak tevékenysége alapvetően a lelkeséghez kötődik, az iratanyag jól példázza az intézményesüléshez a felekezetek esetében is szükséges anyagi, anyagi dimenziót. A két felekezet egymás mellett élése súrlódásokat, pereskedéssé fajuló összetűzéseket, egymás bosszantását is jelentette. A püspöki levéltár említett iratanyaga nagyjából a 20. század első felét öleli fel, az 1890-es évekkel kezdődik, és – a levéltári törvény értelmében a mai kutatók számára – 1945-ben ér véget. Az iratok lényegében két „ügy” miatt keletkeztek. Az egyik a két felekezet ingatlan tulajdonai, a tulajdonjogok, a jogtalan foglalások és a népi jogéletről is sokat mondó szokásjog okán, az egymás rétvét elfoglaló, a másik kertföldjét használó, a szomszéd telekre jogtalanul építkező örök „másik” jogsértései miatt. Ezekből az iratokból kibontakozik, milyenek látták és ítélték katolikusok a reformátusokat, reformátusok a katolikusokat, milyenek látták a megyei hivatalosságot, a „protestáns Gömör megyét”, a közelben lévő Coburg hercegi uradalmat. A második típus a katolikus felekezethez kapcsolódik. Az uzpanyiti római katolikus plébánia soha nem tartozott a nagy jövedelműek közé, a plébánosoktól nemegyszer már a pusztán életben maradás is erőfeszítéseket kívánt. Minden ide helyezett plébánosnak azon a keskeny mezsgyén kellett egyensúlyoznia, ami az egyházi feletteseknek való megfelelés, a helybeli békés hétköznapi megőrzése és a hitélet erősítése között húzódozott. Az iratok azt jelzik, mintha az uzpanyiti templom, de főleg a plébánia épülete az egész említett időszakban, mintegy 50 évig állandóan az összeomlás határán állt volna. Többször is elkezdtek felújítási munkáit, több plébános is foglalkozott a mesterek keresésével, az alapanyagok beszerzésével és a hozzá való anyagi források felkutatásával. Ezen erőfeszítések nyomai szép képet adnak a vidék más-más munkákra specializálódott

¹⁹Források:

1869: Sebők 2005. 69.

1881: A Magyar Korona Országában végrehajtott népszámlálás... 1882. 101.

1900: A Magyar Szent Korona Országainak 1900. évi népszámlálása. 1902. 229.

1910: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. 1912. 229

1941: Az 1941. évi népszámlálás. 1990. 530

2011: www.statistics.sk/obce_vz-nabozenske-vyznanie

falvairól, az akkori építési gyakorlatról, a korszak áráiról, az elérhető alapanyagokról, egy – egy plébános életviteléről, jövedelemforrásairól, leginkább mégis arról, hogy tudott boldogulni egy ilyen nehézségekkel teli helyen egy-egy plébános, miben számíthatott az egyházmegye segítségére, miben hátráltatta annak – mint intézménynek – olykor bürokratikus ügyrendje. Az iratok szövegéből gyakran szó szerint idézek, mert a levelezések, jelentések, utasítások és kérések nyelvezete szintén sok sajátosságot mutat. Az idézett szövegrészekben belül is kiemeltem a legjellegzetesebb kifejezéseket, szófordulatokat. Az iratokat időrendbe rendeztem, a szó szerint idézett részeket mindig idézőjellel jelzem. Az időrend az Uzapanyiton szolgáló plébánosok sorát is kialakítja, a vizsgált korszakban közülük az első Kútka Sándor. Kútka Sándor plébános levelei – és uzapanyiti működése – 1906-ban véget értek. Az egyházmegyei sematizmus szerint 1899-ben került Uzapanyitra. Az 1906-os év volt az, amikortól kezdve a parókia, az iskola és egyéb ügyek kapcsán már más plébánosok vagy adminisztrátorok leveleztek a püspökkel vagy a hivatallal.²⁰ Az iratokból kiderült, hogy 1906-tól Meiszel György, 1910-től Szántó Ferenc, 1912-től Szuhanek József, 1916-1919 között Horváth László, 1919-1930 között Novák Ernő volt az uzapanyiti plébános. Ezt követően 1938-ig Kocsis Jánosé volt a plébánia, amikor az iratokban Szikorszky István neve bukkant fel adminisztrátorként. 1941-től Berkesi Miklós felsőbalogi plébánosként és uzapanyiti adminisztrátorként levelezett Uzapanyit kapcsán - a sematizmus szerint.²¹ Az iratok – és szóbeli közlés alapján – 1944-ben Abelovszky József lett az uzapanyiti plébános. Őt Serke Ferenc követte, majd Szabó Pál, Bednár János, Majoros Gábor, majd az 1980-as években az első szlovák nemzetiségű plébános, Karol Pindiak. 1997-ben őt váltotta fel az osztrák missziós Lorenz Brecher.²²

A Boldogságos Szűz tiszteletére szentelt temploma, a jelenlegi elődje – Ila Bálint szerint – már a középkorban létezett.²³ Mostani temploma 1881-ben, másik forrás szerint 1872-ben épült, Nagyboldogasszony tiszteletére szentelték.²⁴

A plébánia épülete, a 20. század első felét végig jellemző nehézségeket mintegy feledtetve mára a többszöri bővítésnek köszönhetően a falukép meghatározó elemévé vált.

A felekezeti pereskedés és a plébániaépület története az uzapanyiti plébánosok levelei, jelentései alapján

-1899. június 6. Kútka Sándor plébános püspöki utasításra, a plébániaépület felújítása miatt utánajárt a szükséges anyagok beszerzési forrásainak és a fuvardíjaknak. Levelében erről tudósította a püspököt.

„Kőbánya Panyit határában van, a melyből egy öl kő az az 4 köbméter kő fejtéséért 3 ft 50 krjt, szállításáért pedig ölnként 2 ft 50 krjt szoktak fizetni. Téglát itt mindenki magának szokott veretni és égettetni, annyit a mennyire szüksége van. A téglának ezrit (a mely 12 col hosszú, 6 col széles és 3 col vastag) 6 ftrért szokták itt verni és kiégetni, az égetéshez szükséges minden ezernél 5/4 méter fa, amely beszállítással együtt belekerül 2 f 50 krjba, tehát a téglá az égetőnél 8 ftr 50 krjba kerül ezrenként az ide szállítás 2 ft, összesen 10 ftr 50 krjbe jön. Meszet a szomszéd faluban Bugyikfalán égetnek és méter mázsáját házhoz szállítva 1 ftr 20 vagy 30 krjba kerül. Nem fog-e jönni ide a helyszínre szakértő? Sziveskedjék engem

²⁰ Schematismus cleri dioecesis Rosnaviensis 1913. 128. és 130.

²¹ Schematismus venerabilis cleri dioecesis Rosnaviensis 1942. 47.

²² Saját gyűjtés. Demeter Béla, Uzapanyit 32., ref., szül. 1938.

²³ Ila Bálint 1969. IV. 161.

²⁴ Borovszky é.n. 103. , valamint <http://lexikon.katolikus.hu/U/Uzapanyit.html>

erről röviden értesíteni. Ha még valami tekintetben szükséges volna egyben másban értesítesem szolgálatukra állok. Tessék figyelmébe ajánlani a szakértőnek, hogy a pincében most is 60 cmter magasságban áll a víz, szükséges volna tehát betonozás is. Ha épületfát vagy más tárgyat szállítanak Rimaszombatból, a fuvardíj 1 fjt 50 krj a fuvar.”²⁵

-Keltezés nélküli levélben Szilvássy Nándor rozsnyói építőmester készített költségvetést az uzapanyiti paplak újjáépítésével kapcsolatban, amelyet a Somodiban tartózkodó egyházmegyei hivatalnak címezett. Leveléből arra lehet következtetni, hogy korábban tehetett egy összesített árajánlatot a munkákat illetően, a részletező költségvetéssel azonban túllépte azt. A vályogfalakat – terve alapján – teljesen le kell bontani és újakat, téglát és vályogot egyaránt használó falakat kell felépíteni. Az épületet alapozni is kell úgy, hogy „...az új falak mészhabarcba rakott kő alap és lábázat falon nyugodnának, mert másként nem gondolom azt olya szilárdan felépíthetni, hogy azzal többé semmi baj ne legyen és hogy azért jót állani is lehessen. Hogy még is mennyire amennyire úri kinézése is legyen az épületnek, legalább belül a három szobát, előtért, konyhát és cselédszobát stucaturozva terveztem és a mostani előtérből a pinczelejáratot az udvarra helyeztem át.”²⁶ Megtakarítás – az építőmester szerint – a terméskőnél várható esetleg, mert 53 köbméter kőnél „több lesz nyerhető.”²⁷ A téglánál viszont a Kútka Sándor plébános leveléből ismert árhoz képest többre kell számítani, mert „...bizonyosan téves információ folytán számít ő egy ezer téglá kiégetéséhez 5/4 méter tüzelő fát.”²⁸

-1899. szeptember 1. Kútka Sándor plébános azt kérte a rozsnyói püspöktől, hogy az uzapanyiti plébánia segélykérést esetleg továbbítsa a „...Herczeg Prímás ő eminentiájához, az egri, kalocsai, nagyváradai érsek urak ő Nagyméltóságát is fölkeresvén kérvényileg. Egy kérvényt Gledura Géza ftdő hárskúti esperes úr útján Gróf Andrássy Dénes Ő Méltóságához is küldtem. A környék beli urak – kik reformátusok – kérelmemet visszautasították.”²⁹ Ugyanitt kérte a püspök atyai jótanácsát, hogy vészelhethé át a telet, amely előtt a munkák már nem kezdődnek el, viszont a paplak istállójának és kamrájának fala kidőlt. „Istenen kívül csak Méltóságod bölcs egyházkormányzata menthet meg, hogy sok évi fáradságom és takarékoságom által szerzett marháimat megtarthassam.”³⁰

-1900. február 6. A „Magyar Királyi Vallás és Közoktatásügyi minister” levélben értesítette a rozsnyói püspököt arról, hogy az uzapanyiti paplak helyreállítására a következő évi költségvetés terhére 400 koronát utalványoztat, azzal a feltétellel, hogy ebből a paplak helyreállítását teljes mértékben be lehet fejezni.³¹

-1900. március 13-án Szilvássy Nándor rozsnyói építőmérnök szakvéleményt küldött az egyházmegyei hivatalnak a felújítás részleteiről, amelynek néhány részletét illetően Kútka Sándor plébánossal nem egyezett a véleményük. A plébános szerint az épület alapjai jók, ám a szakértő teljesen másképp látta, szerinte az épület alapjait is újra kell építeni. Az alapnak olyan mélyen kell kezdődnie, ameddig télen a föld fagyja nem ér le „100-110 fm” - , különben a fagyás és olvadás helyenként megemelheti, deformálhatja a falakat. Ugyanez bekövetkezhet akkor is, ha az alap elég mélyen, de nem stabil talajon áll. Emellett kőlábazatot is szükségesnek tart, mert nem találni ennek megfelelő minőségű téglát. Ami az épület belsejét

²⁵ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

²⁶ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

²⁷ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

²⁸ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

²⁹ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

³⁰ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

³¹ RPKL. Uzapanyit 2170-921.-70450/99. minisztériumi iktatószám.

illeti, csak „30-40 krcz-val” drágább a „stucatuor” mint a gerendás mennyezet, ugyanis a régi gerendák olyan állapotban vannak, hogy azokat nem lehet felhasználni. Osztotta viszont a plébános véleményét a pince betöltése tekintetében, ugyanis az – úgy, hogy állandóan talajvíz van benne – hasznavehetetlen. Mégis olcsóbb megoldásnak tartaná, ha a pincét csak addig a szintig töltenék fel, ameddig a víz el szokta önteni, hiszen a zöldségnek egyébként új tárhelyet kell építeni. Arra, hogy a költségvetés lényegesen kevesebb legyen, nem látott esélyt.³²

Az épület gondjai mellett Kútka plébános működésének már ebben a második évében³³ felszínre kerültek Uzapanyit vallási életének - a református-katolikus kevertségből adódó - problémái is.

-1900. október 28-án a plébános püspöknek írott leveléből:

„A rimaszombati törvényszék iktató hivatalában felkerestük az ezen ügyben Méltóságodnak szóló kézbesítését az idézésnek, amelyen az van írva, hogy jelenleg Somodiban tartózkodik. Somodiban pedig azt írták rá: időközben Rozsnyóra távozott, miért nem volt kézbesíthető. Ebből csak – *ismerve Gömör – Kishont kálvinista szellemét* – azt lehet következtetni, miszerint a túl sürgősen megtartott tárgyaláson hozott végzésnek Méltóságodra vonatkozó kitétele egy kis rosszakaratú tévedésen alapszik.”³⁴ Ugyanitt számolt be a plébános arról is, hogy a temetőre, annak használatára vonatkozó adatokat csak a canonica visistatio-ban talált. Meghallgatta az ügyben a falu két legidősebb katolikus lakosát, akik elődeiktől úgy tudták, a katolikus földesurak ajándékozták a temető területét zselléreiknek, de azt a két felekezet emlékezetük szerint mindig közösen használta. A plébános a tagosítási földkönyvben is utánajárt a tulajdonjognak, abban a temető területe községi birtokként szerepelt. Mivel arról semmi nem győzte meg, nem talált arra vonatkozó írott bizonyítékot, hogy a temető tisztán a katolikus egyház tulajdona lenne, „...azért a fellebbezést nem is nyújtottam be...”³⁵ Ugyanez az irat fényt derít arra is, mi tette aktuálissá, mi hozta felszínre a temetőhasználat problémáit.

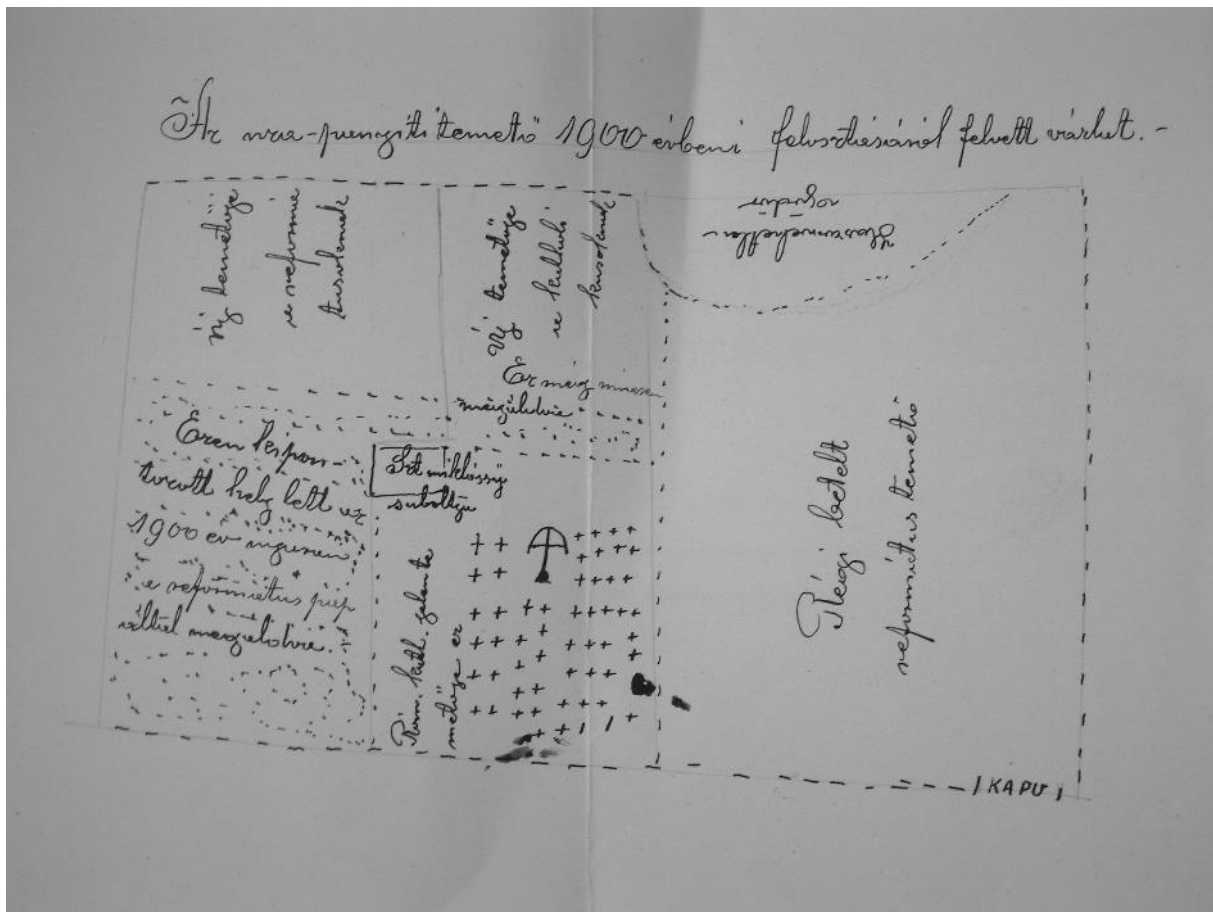
„Engedje meg Méltóságod, hogy e jelentésemben egyes körülményeket fölemlíthessek, melyekből kifolyólag kegyes utasítását kérni és várni bátorkodom mielőbb. A panyiti kálvinistáknak arra, hogy a temetőnél az átalakítás alkalmával becsúsztott telekkönyvi hiba kiigazításáért folyamodjanak azon körülmény adta meg az okot, hogy a nyár folyamán a kálvinista pap harangzúgás mellett körmenetben hiveitől környezve kiment a temetőt az ő módjuk szerint megáldani, amikor is szives vólt a kath. új temetőből is egy részt kikaróztatni, a melyet szintén benedicált. Nem lévén meglegedve az ő benedictiójával a karókat kihányattam, tettem ezt annál is inkább, mivel a kálvinista bíró arra figyelmeztetett, hogy a kikarózott és megszentelt új temetőbe ők akarnak temetkezni, ne temessünk tehát mi abban, se ne használjuk másképen, minthogy pedig ezzel temetőnk folytonossága meglett volna szakítva és hiveim is méltatlankodtak a hatalmaskodás miatt, kihányattam a karókat, mire ők rögtön a jegyzőhöz fordultak, aki is tudokra adta, hogy az új telekkönyv szerint kálvinista temető nincsen is, ebből csinálták ők meg – tudomásom nélkül – a kiigazítási eljárást.

³² RPKL. Uzapanyit 2170-921.

³³ 1899 óta volt Uzapanyit plébánosa.
Schematismus venerabilis cleri dioecesis Rosnaviensis....1906. 109.

³⁴ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

³⁵ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

Kútka Sándor plébános szabadkézi rajza a temető területéről 36

Amint Kegyelmes Uram az ide mellékelt vázlati rajzon látni méltóztatik a katolikusok az egész temető 1/3 részét bírták eddig és még ezt is more patria elveszék. Ha most e végzés értelmében el nem méretjük külön felét a temetőnek úgy majd apródonként kiturnak. Ezt jelenteni szoros kötelességemnek ismerem. Midőn most ezen temetői ügyben a törvényszéki irattárban a térképét és a telekkönyvét a tagosításnak néztem, megfigyeltem egyszer s mind azt is, amire a hívek és Csoltko egykori panyiti – most nyugalmazott – tanító figyelmeztetett. Tudniillik, hogy a katolikus példánykertet a református lelkész használja. Ezen figyelmeztetés alapos voltáról is meggyőződtem a tagosítási jegyzőkönyvből illetve a telekkönyvből, de az átalakított telekkönyvben már ott találtam jegyezve az iskola kertét illetve példánykertet ahol az a természetben most használtatik egy vizálló helyen. Megjegyzem, hogy azt a földet, mely a tagosítási telekkönyvben példánykertnek adtak, a tagosítástól hol a kath. tanítók, hol a református pap használta, aki most is használja. Továbbá hogy az új telekkönyvben ezen föld a Bornemissza István úr birtokához van írva és azzal egy telekkönyvi szám alatt van. Ez is átalakítási hiba. Nem jó volna-e nekünk is ügyvéd által kérelmezni a kiigazítást? Végre alázattal jelentem, a mit elődeim – habár tudták, de a szomszédoktól félelem miatt nem jelentettek-, hogy plébánia és iskola belsőségébe majd egy öl szélességben beépítkezett az egy oldalon lakó két szomszéd. Erről meggyőződött Végh László elődöm is, ki mérnökkel fölmérette a belsőséget és ott találta a hibás térfoglalást a hol említtem, de nem jelentette, azért mivel az egyik szomszéd azt ígérte névleg Keller József,

36 RPKL. Uzapanyit 1904-1908.

hogy csak legyen csendesen, ő majd kárpótlásban feltartja a kerítést – amit különben most már tudni sem akar, habár tanúkra hivatkozva figyelmeztettem a Végh László által eszközöltetett mérés eredményére. Félelem miatt – mondom – nem jelentették azért, mert mindkét szomszédom rettenetes bosszúálló. Midőn e köteles jelentésemet alázattal előterjesztem egyúttal bölcs utasításért is esedezem.”

-1901. január 23-án Szilvássy Nándor egy ismeretlen, az iratcsomóban nem fellelhető levélre 9 pontban válaszolt. Amint szövegéből kitűnik, a plébános jelentése lehetett a levél előzménye. Az is bizonyos, hogy az épületfelújítás kapcsán merültek fel problémák, amelyek az ő munkáját is érintették.

1. Az egyik költségvetésbeli kifogásra azt válaszolta, hogy nem 8, hanem 9 ajtó volt, arról, hogy az istálló ablaka a fallal együtt kidőlt volna, nem tudott.

2. Ebben a pontban a kályhákra vonatkozó kifogásra válaszolt. Egy vaskályhát már elbontva talált, ennek költsége adhatott okot a kifogásra. „...igaz ugyan, hogy én a vaskályha, cserépkályha és takaréktűzhely elbontásáért darabonként 1 ½ frt.ot számítok, abból nem következik az, hogy a vaskályha elbontás ugyanannyiba kerül mint a cserépkályha vagy a takaréktűzhely elbontása.”³⁷

3. Költségvetése a pincelejárát elbontására vonatkozott, nem pedig a kis építményére.

4. (A szövegben, bizonyára tévesztés miatt két 3. pont szerepel, ez a második.) Ez egy falbontásra vonatkozik, amelyet az építész szerint nem az ablak széléig, hanem a másik oldalig bontottak el. A plébános bizonyára azt tette szóvá, hogy a fal az ablak körül nem egyenes, ám az építész ezt nem ismerte el, erről nem is tudott.

5. (szövegben 4.) Ez a vitás kérdés a födém szerkezet felületét, méretét illetően alakult ki, az eltérés annak a résznek az értelmezéséből adódott, ahová padlásfeljárót vágtak. Az építész szerint, mivel a nyílás miatt ilyenkor váltógerendákra van szükség, az akár többre is kerülhet, mintha nem szakadna meg a folytonosság.

„Nem tudom ha vajjon azzal is megbizta volt e a főtiszt. Hivatal a plébános urat, hogy a már szerződésileg elfogadott egységarakat is kritizálja, de ha megbizta, úgy azt elég rosszul tette akkor a mikor a szerződést az ő meghalgtása nélkül köti meg vélem és ha nem bizta, úgy nem értem, hogy miért avatkozik bele, mikor úgy sem ért hozzá? Én az építkezés folyamán négyszer voltam Uza-Panyiton, Benda főpallérom háromszor és azon kívül négy de többször két hetenként is hazajött az ottani pallérom referálni, tehát egy ilyen kis fajta építésnél teljesen elég volt a felügyeletből és ellenőrzésből és nem volt szükséges a palléromnak hazudni semmit, mert én mindenről kellőleg voltam tájékoztatva. Hiba ugyan, hogy az építkezés befejezésekor nem mentem el, de abban az időben ágyban fekvő beteg voltam, és akkor már nem szerettem volna különben sem találkozni a plébános úrral.”³⁸

Az istálló gerendáinak árát is kifogásolhatta a plébános, ezt az építész azzal magyarázta, hogy „...nem fenyű, de vörös fenyűből vannak.”³⁹

6. (szövegben 5.) Az éléskamra kapcsán az építész tévedett, azt be is ismerte, mondván, valóban nem padozat, hanem téglázat annak alja.

7. (szövegben 6.) Ebben a pontban az ajtókra, kéményajtócskákra válaszolt, valóban kevesebbet építettek be, mert kettőt visszavitetett. Hat új és egy régi került a kéményekbe.

8. (szövegben 7.) Az árnyékszékről is szót ejtett, amely az építész szerint a plébános kérésére lett egyes, a másik helyett új pöcegödrot építettett.

A három vas- és egy cserépkályha esetét annyiban igazította ki, hogy nem hármat, hanem négyet épített.

³⁷ RPkL. Uzapanyit 2170-921.

³⁸ RPkL. Uzapanyit 2170-921.

³⁹ RPkL. Uzapanyit 2170-921.

9. (szövegben 8.) Ezen a ponton szintén az építész tévedett, saját bevallása szerint is. A nem egyenes falra vonatkozóan azt írta, utasította a pallért a fal egyenesre faragására, ám ő azt hazudta (?), hogy a plébános „mentette fel” ez alól, mondván, ráér, majd ha egy szoba lesz a kettő.

10. (szövegben 9.) A megmaradt mennyezeti gerendákat nem használta fel, mert végeik korhadtak voltak, hanem maga hozatott újakat azok helyett. A betemetett pince döngöléséért azért nem tud jótállni, mert minden föld, a döngölés is törvényszerűen süppedni szokott. Ám a takaréktűzhely, üsthely és sütőkemence ettől nem süppedhetett meg.

A plébános a régi ajtók árát is sokallhatta, mert az építész ezt is magyarázta. 4 frt-ot számítottak az ajtókért, de nemcsak a javításukért és festésükért, hanem a be-vagy visszaállításukért is, összesen. Szilvássy szerint a plébánosnak tudnia kellett volna, hogy ez az ár reális. Az említett ajtókat Benda nevű pallérja hozta rendbe, de Szilvássy levelében azt is elismerte, hogy a felbukkanó hibák újbóli kijavítása még az ő kötelessége. A kályhákat illetően két gyakorlott pallérját említette levelében, az egyik kályhát szlovák pallérja (nem vezetőknévként írta), a másikat Benda rakta, mindkettőjük munkájáért jótáll. Nem hiszi, hogy a két egybenytott szoba kifűtésére is alkalmas kályha ne tudna kifűteni egy kis szobát. Kifogásolta azt is, hogy a plébános – bár szerinte ehhez nem ért – megpróbált saját költségvetést készíteni, ajánlatokat tenni azzal kapcsolatban, milyen anyagot hol szerezhetne be, mely munkákat elég - kőművesek helyett – napszámosokkal végeztetni. Ám ezzel szemben nem akart érvelni, mondván, hogy a hozzá nem értést figyelmen kívül hagyja. A jászol faanyagát illetően azonban ismét ellenétesek voltak a vélemények. A plébános levelében azt állította – az építész erre válaszolt - , hogy a jászol fái nem vörösfenyőből készültek. Ellenben Szilvássy azzal érvelt, hogy a plébános ehhez nem ért, tehát ha vádaskodik, előbb meg kellett volna nézetnie a jászlat hozzáértővel, mert szerinte annak anyaga „veres fenyű”.⁴⁰ Mivel az átadásnál nem volt jelen, az elszámolást kiegészítette levelében néhány tétellel, a plébánia összesen 35,12 frt. tartozásával. Ennek nem a kiegyenlítését kérte, hanem annak az összegnek a „jóváírását”, amelytől kamatként elesett, miután az építkezés felénél a fizetség felét nem vette fel, hanem saját pénzét forgatta. Emellett kérte a nem látható, egyelőre nem jelentkező károk esetére, az „...a figyelmemet esetleg kikerült hibás számítás és a még előfordulható hiányok pótlására 100 frt.ot is levonni a leszámolásom összegéből, így azonban nekem az életben akár ez, akár más ügyből kifolyólag az uzapanyiti plébános úrral érintkeznem ne kellesen.”⁴¹

-1901. április 18. Kútka Sándor plébános ekkor írott levelének sorai azt sejtetik, hogy az egyházmegyei hivatal, esetleg maga a püspök számon kérte rajta a felújításhoz való kritikus hozzáállást, ugyanis levelét azzal kezdte, hogy leszögezte. „...1901 év nyarán eszközölt építés mikéntjére vonatkozó jelentésemet kegyes főpásztorunk parancsára adtam be.”⁴² Hangsúlyozta, hogy jelentését az egyházmegye érdekét szem előtt tartva, maximálisan igazságos megítélésre törekedve készítette el, ezért semmiképp nem hajlandó azt visszavonni. Bizonyára szerepelt levele előzményében az, hogy esetleg felülvizsgálja az építkezést az állami építészeti hivatal, amelynek költségét – főleg ha nem ad helyt panaszainak – neki kell viselnie. Ennél erősebb reakciót váltott ki az, hogy az építész rágalmazással vádolta meg. Ez nagyon érzékenyen érintette a plébánost, úgy értelmezte, mintha azzal vádolnák, hogy fölöttesét, a püspököt szándékosan félrevezeti. „Erre sem születésem, sem pedig állásom nem képesített – mivel szüleim sem piaczon nem úzérkedtek, sem én pallagon nem neveltettem, sem pedig mostani pályámon nem vagyok hivatva a pénzspekuláció által egyházamat

⁴⁰ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

⁴¹ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

⁴² RPKL. Uzapanyit 2170-921.

szipolyozni és úgy élni, de sőt saját kárommal is igyekszem egyházam vagyonát és érdekeit védeni – de csak becsületes és igazságos úton.”⁴³ Igazát az építész levelében is igazolni látja, mert abban előfordulnak a tévedés beismerését jelentő fordulatok: hiba volt, tévedtem, stb. Azt sem érti, hogyan érvelhet az építész olyan munka mellett, amelynek végeredményét személyesen nem is látta. Még inkább felháborodott azon, hogy 100 forint engedményt ajánlott cserébe azért, hogy a plébánossal ne kelljen találkoznia. „Új korában repedjen meg a csizmám, (ha-G.A.) -ez a jó olcsó és korekt munka ismérve. És kérdem valjon miért nem akar velem és akart velem találkozni Szilvássy úr az átadásnál hisz meg is ígérte, hogy eljön. Betegsége után még sántán nálam volt! A tiszta szem a rágalommal szembe mer állni és nem a firkálás betű mögül kiabál. Ő velem találkozni nem akar e miatt, én meg a vele való polémiába nem bocsátkozom, mivel e helyt csak untatnám kedves Titkár urat. Csodálatosnak tűnik föl előttem, hogy Ő Méltósága Szilvássy úrnak ezen építést azért adta elszámolásra, mivel kimutattam, hogy az otthon helyszíni szemle nélküli költség vetés haszontalan kiadásokat foglal magában (miért Bende itt volt, hogy meggyőződést szerezzen) – és drága - mely okból Ő Méltósága az építést megelőzőleg meghagyta nékem írásilag, működjem közre, hogy Szilvássy úr olcsóbban és előnyösebben építhessen, és most még is midőn főpásztorom parancsára beadom jelentésemet rámutatva, hogy a munkások alkalmazásánál, az anyagbeszerzésnél Szilvássy úr nem respektálta a jó és olcsóbb építést és a kisebb kiadást - , akkor engem fenyeget a veszély, hogy fizetnem kell és Szilvássy úr fedesse hogy miért avatkozom bele, ha az egységárok elfogadtattak. Ez e az leszámolás? „Leszámoltam de ezt ne merje megbírálni senki, mert ha teszi rágalmaz.” – 3 “ ezer téglá maradt, de ki volt számítva és most elmállott a téli fagyon – fizess érte munka adó! Ez előny és igazság (?-G.A.) Különbén én részemről jelentésem igaz voltának fentartásával arra kérem Méltóságos főpásztorunkat, kegyeskedjék ez ügyben bölcs belátása szerint eljárni. Szilvássy úrnak pedig nevelés hiányt eláruló rám vonatkozó nyers kifejezéseit visszautasítom, mivel én oka nem vagyok annak, hogy oly fuser munka olya sokba került és én legyek kénytelen jelentésemben igazolni, hogy biz ezen építés méreg drága és e mellett nem a legjobb.”⁴⁴ A plébános levele végén felsorolta az épület hibáit – a nem működő zárat, a nyílással záródó ajtót, a kamra és a konyha lesüllyedt téglapadlóját, és kérte a titkárt, továbbítsa a püspöknek a garancia érvényesítésére vonatkozó kérését.⁴⁵

-1901. április 20. A plébános akkor kapott az egyházmegyei titkártól levelet, mikor saját előző levelét postára adta, ezért néhány kérdésre külön válaszolt. Egyik a maradék kb.3500 téglára vonatkozott, amely a plébánia udvarán maradt. A plébános nem Szilvássy Nándornak, hanem az építkezésről utolsóként távozó egyik pallérnak állított ki igazolást arról, hogy ilyen mennyiségű téglá megmaradt. Az csak később derült ki számára, hogy az egyházmegye azt is kifizette, célja pedig az volt vele, hogy felhasználja majd az iskolánál. Ám a téglát nem elég gondosan tárolták, a tél és tavasz elmúltával tönkrement. Ezért akkor, mikor arra utasítást kapott, már nem tudta eladni, mert mindenki, aki építkezett, maga égettet téglát, rosszért nem adott ki pénzt. Szeptember elején költözött az új épületbe, ám az üstház és a takaréktűzhely összedőlt, amelyek javíttatását ő állta, de a nyugtát betérjesztette, mert a garanciaidőn belül az építőnek a költséget meg kéne térítenie. Levelében említette a balogi és az uzapanyiti iskola ügyét is, ugyanis a korábbi halogatások miatt az épületek egyszerűen használhatatlanokká váltak, csak abban az állapotban szembesült mindenki azzal, hogy a plébános korábbi aggodalma nem volt alaptalan: nem volt hol tanítani.

- 1901. augusztus 8. Kútka Sándor plébános a garanciaidőn belül jelentette a felújítás után

⁴³ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

⁴⁴ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

⁴⁵ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

jelentkező hibákat (ugyanis a felújítást 1900. szeptember elején fejezték be):

1. Az első szoba keleti falán, a szögletben kívülről és belülről egyaránt látható repedések keletkeztek.
2. A homlokzati fal vakolata egy láb magasságban lehullott.
3. A konyha, kamra és istálló zárai rosszak, a konyha ajtaja ujjnyi széles réssel zár.
4. A „takarékhely” sütőjének téglafala mállik, a kemencében nem jól ég a tűz.
5. A kamra téglapadlózata – a pincefeltöltés helyén – fél láb mélységben lesüllyedt. Ugyanebből kifolyólag a konyha padlózata is mozog, ugyanis nem érintkezik az alatta lévő töltéssel.
6. A havi tisztítás ellenére a konyha kéménye gyakran tüzet fog, ami azért is veszélyes, mert a kémény a szénáspadon van, bele van építve a folyógerenda. A kéménytűztől könnyen kigyulladhat, ettől pedig az egész parókia könnyen leéghet. ⁴⁶

-1902 Ebben az évben már egy megkezdett peres eljárásra utaló iratok keletkeztek, a templom telke és a temető területe miatt. A többszöri fellebbezést is tartalmazó folyamatban mérnökök, egyéb szakértők közreműködésére is szükség volt, olykor a főhatóság maga bízott meg ügyvédet az egyházi érdekek képviselésével.

-1902. április 14-én még a plébános a püspöknek írott levelében összegezte a korábbi folyamatok eredményeként előállt helyzetet:

„Hogy az uza-panyiti róm. kath. egyház a túlnyomó számban lévő és a katolikusok iránt gyűlölettel eltelt kálvinisták által még igen csekély ingóságaiában is meglett valamelyik elődöm idejében károsítva úgy mint: -az iskola illetve példánykert elvéstetett, -a tanítói belsőség a szomszédok építkezése által megcsorbított, -a temető ½ helyett egy 1/4re kibővített – dacára a törvényszéknek dr. Szeles ügyvéd úrnál lévő végzésének, melynek értelmében a katolikus egyházat a ½ illetve – ezen körülményt alázattal jelenteni kötelességemnek ismertem, habár – a mitől félve elődeim – tudtam, hogy darázs fészekbe nyúlok.,⁴⁷ Ugyanez az irat tájékoztatta a püspököt, mint felettest a pereskedés anyagi nehézségeiről. Mivel a panyiti templompénztár akkor is szegény volt, a püspöki titkár arra utasította a plébánost, hogy erre hivatkozva kérje az ügyvédet: ne számítson fel sokat. Ezt Kútka Sándor meg is tette, ám ezzel – megítélése szerint – az ügy kevésbé fontossá vált, menete lelassult. „...most egy év óta is csak a per kezdetén vagyunk...”⁴⁸ Ugyanakkor kérte, egyenlítsse ki az egyházmegyei pénztár a mérnöki díjszámlát. Továbbá:

„Szabadjon hódolattal megjegyezni, hogy ez ügy élére állítását elődeim méltán tartották darázs fészeknek és féltve e papfalók közt békéjüket némán nézték az egyház megkárosítását.”⁴⁹ Beszámolt arról is, hogy a plébánia két református szomszédja és a református lelkész „... gyakran össze jönnek, conspirálnak, a hivek közt aláírás végett ellenem panaszlevelet hordának... .. Vigasztaló ezen dologban rám nézve csak az, hogy hiveim bizalma és jóakaratu méltánylása nagyobb, mint e néhány sértett ember izgatása.”⁵⁰

-1902. július 7-én a plébános arra kérte a püspököt, írja alá a Szeles ügyvéd által kért meghatalmazásokat, egyúttal szóvá tette, hogy az ügy lassúsága miatt egyre nehezebb a helyzete. A 3 ügyben – a templom és iskola belsőségének megcsonkítása, valamint a faiskola (példánykert) és a temető kisajátítása - indított perrel a falusiak is tudtak és főleg az egyik

⁴⁶ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

⁴⁷ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁴⁸ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁴⁹ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁵⁰ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

szomszéd „...mint birtokháborító bosszúból valóságos zendülést csinált ellenem...”⁵¹

-1902. augusztus 24. Az ekkor kelt levelében a plébános ismét azt kifogásolta, hogy noha minden irat, meghatalmazás és mérnöki felmérés Dr. Szeless Ödön rimaszombati ügyvédnél van már, a peres ügy egy éve stagnál. Kérte, hogy a püspök, mint hatóság sürgesse meg az ügyvédet, egyúttal arra is felhívta a figyelmet, hogy az érdekvédelemhez szükséges tanúk idősek, ha sokáig húzódik az ügy, időközben meghalhatnak. Ebben a levélben már megfogalmazta azt is, hogy Dr. Szelesst nem feltétlenül látja a katolikus egyház ügye megfelelő védőjének. „Szabad legyen azon alapos kétkedésnek kifejezést adni, miszerint én azt láttam Szeless eme késedelmeskedésének oka abban rejlik, hogy ő nem akar ügyvédtársának a református egyház ügyészének ellenlábásává lenni.”⁵²

Később, látva, hogy a pert az ügyvéd el sem kezdte, csak hitegette őket, bővebben is kifejtette.

-1903-ban Keller József és Berki Demeter József ellen birtokháborítás, Bornemissza István ellen a „kath. példánykert” visszaszerzése ügyében indított pert a plébános, főhatósági jóváhagyással. Ugyanebből az iratból kiderül, hogy a közös (katolikus-református) temető használata, területi elosztása is még létező konfliktusforrás. Ezt az ügyet a plébánosnak „Szeless drnál” kellett megsürgetnie, a püspöki utasítás értelmében. ⁵³

-1903. július 8-án a következőkről számolt be: „Szeless ügyvéd úr eme késedelmezésének oka – mely miatt az elévülés és következetesen a mi perveszteségünk származhat mint gyanítani lehet – nem más, mint azon körülmény, hogy Molnár József rima szombati ügyvéd, ki a református egyháznak ott tanács bírja még azon időtől, midőn Szeless patvarkodott nála, Szelessnek igen jó barátja, nehogy tehát Szeless úr megsértse e perrel a református egyházat és velük Molnárt, csak halogatja a per megkezdését.”⁵⁴ Emiatt arra kérte a püspököt, hogy Szelesstől vegye el és bízza más ügyvédre az ügyet.

-1903. augusztus 1-én aztán „Végre valahára Kegyelmes Uram dorgatóriuma folytán két év leteltével elkészült Dr. Szeless Ödön úrnál az uza-panyiti rom. kath. egyház panaszos beadványa, habár a temető elkülönítése iránti panasz még most sincsen készen.”⁵⁵ Ebben a levélben a plébános (ismét) pontosan leírta az egyháza kárára elkövetett sérelmeket. Keller és Demeter az egyház belsőségéből 50 négyszöglet foglaltak el, amely területen kutat ástak, ráépítették a csűr falát és magtáruk, pincéjük egy részét. Az 1100 négyszögöl területű „iskola illetőleg iparkertet”⁵⁶ akkor már 20 éve a református pap használta. „Azonban még ezzel sem elégedtek meg a kálvinista atyafiak a 3 hold és 600 négyszög öl területű temetőt is össze vissza használták a ¾ részét részint már betemették részint pedig mint temetőhelyet szántják és vetik, a mienkbe is hordva halottjaikat, amiért midőn fölszólaltam predicatoruk processioval ment ki hogy a mi temetkezésünkre szánt üres területet fölszentelje?!”⁵⁷ Megtudták azonban, hogy a temető a telekkönyvi bejegyzés szerint a katolikus egyház tulajdona, ezért a lelkész Molnár József rimaszombati ügyvéd, egyúttal ottani „egyház tanács bíró”⁵⁸ útján telekkönyvi kiigazítást kért. „Ez ügyben tartott törvényszéki tárgyalásra – ha

⁵¹ RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁵² RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁵³ RPkL. Uzapanyit 1904-1908.

⁵⁴ RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁵⁵ RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁵⁶ RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁵⁷ RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁵⁸ RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.s

mint méltóztatik emlékezni – Méltóságodat azért nem hívták, mert az idézés nem találta Somodiban és a tárgyalás napja elközelgett.”⁵⁹ A levél folytatásából ismerhetjük meg az uzapanyiti papok és tanítók jövedelmeit, legalábbis azok egy részét. „A telekkönyv értelmében az úrbéres birtok után - mely a közösben van – a rom. kath. lelkészt úgy mint az ev. ref. predicator, a róm. kath. tanítót úgy mint az ev. ref. tanítót egyenlő arányban illetné a haszonélvezet (a papot egy-egy házhely után, a tanítót ½ - ½ házhely után) mégis a róm. kath. lelkész és tanító egy-egy negyed résszel kaptak és kapnak kevesebbet 20 év óta mint a ref. predicator és tanító.”⁶⁰ A plébános akkor már két éve panaszt tett az ügyben a közigazgatási bizottságnál, azonban nem oldódott meg a probléma, mert az úrbéresek névjegyzéke „...a földművelésügyi minisztériumnál hevert és hever...”, majd az erdészeti ügyosztályhoz került.⁶¹ Szeless ügyvéd az ügy intézéséhez kérte - és azt a kérést továbbította a plébános a püspökhöz – a beadványok felbélyegzését és továbbítását a rimaszécsi királyi járásbíróhoz.⁶²

-1903. szeptember 30. Kútka Sándor (ismét) azzal a kéréssel fordult a püspökhöz, hogy a földművelésügyi minisztériumban sűrűsítse meg az uzapanyiti úrbéresek névsorának rendezését, mert ennek hiányában sem ő, sem a kántor nem fogja tudni beszerezni téli tüzelőjét – ahogyan az a tavalyi évben is történt.⁶³

-1903. november 6. Október 6-án a rimaszécsi királyi járásbíró tárgyalta – Dr. Szeless beadványa nyomán - a példánykert ügyét, ám a plébánost hivatalosan a tárgyalásról nem értesítették. Mégis megjelent a tárgyaláson, levelében erről számolt be a püspöknek.

„... megjelenni – habár megidézve nem voltam – szükségesnek tartottam, annál is inkább, mert sejtettem, hogy a Gömör megyében imádott kálvinisták ellen sem a főjárásbíró - ki ott valami tanácsbírói címmel bír - , sem az ügyvéd urak véteni nem szoktak.”⁶⁴ Az eljárás során a plébánost rendre akarták utasítani arra való hivatkozással, hogy az ügyet csak a püspök képviselheti. A református fél azzal érvelt, hogy a vitás terület tulajdonjogát egy megyei bizottságtól kapták. Erre a plébános úgy válaszolt, hogy ha csak a püspök képviselheti az egyházat, hogy történhetett, hogy a püspök beleegyezése nélkül írták át a példánykert tulajdonjogát. (Az 1100 négyszögöles iskolakertért „cserébe” a katolikus egyház tulajdont szerzett egy 200 négyszögölnyi vadvízes helyen.) Erre a járásbíró utasította a református felet, hogy a tagosítási és telekkönyvi átalakítási iratokat szerezzék be, de ha szükséges, helyszíni szemlét tartanak. A plébános elégedett volt az ügyvéd munkájával is, a tárgyalás mégsem végződött – a katolikus egyház számára – kedvezően. A járásbíró ugyanis az elévülési törvényre hivatkozott. Ezért Kútka Sándor azonnal írt Glédura János nyugalmazott pinci kántortanítónak, ugyanis ő volt akkor az uzapanyiti kántortanító, mikor a vitás kertet még a katolikus egyház használta. A katolikus egyház 33 évig nem követelte tulajdonát. Ha 1901-ben - amikor a plébános már egy éve foglalkozott ezzel - az ügyvéd megindította volna a peres eljárást, még nem lehetett volna az elévülésre hivatkozni. Tehát a példánykertet Dr. Szeless időhúzó hozzáállása miatt nem sikerült visszaszerezni, így „... a kálvinista „rape, cape”⁶⁵ elvé győzni fog.”⁶⁶ Ami a szomszédok foglalását illeti, annak állását a plébános

⁵⁹ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶⁰ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶¹ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶² RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶³ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶⁴ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶⁵ -capio – fog, megfog, de kiszemel, elfoglal jelentése is van. – Finály Henrik 1884. 298.

-rapio – megragad, rabol, elragad – Finály Henrik 1884. 1659.

Valószínűleg innen ered a népnyelvi „capcara, capcarázik” kifejezés, amely nem tervezett rablást jelent, hanem

jobbnak ítélte, ott nem volt alkalmazható az elévülés, mint érv. Ugyan a szomszédok állították, hogy 1870 óta használják az elbirtokolt telekrészt, de nem háborítatlanul, mert ezt az állapotot már a plébános elődje, Végh László is közigazgatási bírósági eljárásban támadta meg. A békés megosztását 1900-ban törvényszéki határozat fogalmazta meg. Ezt a plébános csak teljes hivatalos támogatással látta kivitelezhetőnek.

„...mielőbb mérnök közbejöttével és okirat mellett történne, mert ők csak **kálvinista ravaszsgal** arra számítanak, hogy ez ügy most levetessék a per útjáról, de ha én megkezdéném az elválasztást, akkor még erőszakkal is megakadályoznának ebben, és ez is maradna az elévülésig így.⁶⁷ Egyúttal arra kérte püspökét, tekintélyével sürgesse meg, hogy az úrbéresek névjegyzékét megkaphassák a földművelésügyi minisztérium erdészeti ügyosztályától, ugyanis enélkül nem lehetséges jogorvoslatot szerezni a katolikus pap és tanító jövedelmeit illetően.⁶⁸

-1904. július 11. Még mindig rendezetlenségről számolt be a plébános, a három ügyből egy sem oldódott meg, levelében a már ismert tényállást sorolta.

-1904. augusztus 30. A plébános arra kérte a püspököt, utaltassa ki a helyszíni szemle díját, nehogy ismét leálljon az amúgy is nehezen induló eljárás. Dr. Szeless elköltözött Rimaszombatból, ezért azt is kéri, bízson meg a képvisellel más rimaszombati ügyvédet, „...lehetőleg olyat **a ki nem fél a gömör megyei kálvinista omnipotentiától** mint Szeless és ügy biztos lehet reményünk a sikerben.”⁶⁹

-1904. november 15. „Úgy tudom, hogy Méltóságod előtt sem ismeretlen azon túlkapás, amely itt nálunk a „**rape, cape**” elvétől sem idegenkedő kálvinisták részéről szegény egyházunkat birtoklásában megcsorbította és mely – fájdalom – hiveink közt is pártolásra akadt.” Kútka Sándor ezen levele az akkor már sok éve tartó ügy fordulatait és az akkori tényállást összegezte, a képvisellel megbízott Szeless ügyvéddel kapcsolatban egy korábban nem említett újdonságot is tartalmaz. A plébános többször felhívta a figyelmet arra, hogy az ügyvéd személyét nem gondolja alkalmasnak a katolikus egyház képviselőjére, mert meglátása szerint dr. Szeless nem akart szembehelyezkedni kollégájával, aki pedig a református egyházat képviselte. „...én Szelesst folyton sürgettem, sőt még az egyházhatóságot is kértem Szeless sürgetésére, a honnét azt a választ nyertem, hogy az egyháznak nagyobb horderejű egyházi ügyeknél Szelessre szüksége van, tehát ebbeli hanyagságáért a meghatalmazást tőle meg nem vonhatja.”⁷⁰ A plébános – miután saját fölöttese a fentiek miatt nem állt mellé - személyesen szerezte vissza a per betérjesztési iratait, azokat maga bélyegezte fel és terjesztette be 1903-ban – a temető ügyének kivételével. Miután Szeless ügyvéd Budapestre költözött, a plébános jelenlétében lemondott az ügyek képviselőjéről. Ezt Kútka Sándor személyesen jelentette be a püspöknek Somodiban. A püspök Dr. Ráróssy Gyula rimaszombati ügyvédhez utasította a plébánost, aki – noha elvállalta az ügyet – nemtetszésének adott hangot, amiért katolikus, iskolaszéki tag, egyházi ügyek képviselőjében már sikeres ügyvéd léte csak másodikként, már késében keresték fel. Felhívta a főhatóság figyelmét arra, hogy az iskolakert esetében fennáll az elévülés veszélye, ugyanis 1900-ban volt 30 éve annak, hogy a reformátusok elkezdtek használni, a jogorvoslat lehetősége pedig 32 év után évül el. Tehát ha nem lett volna az ügyvédi időhúzás, még éppen sikerülhetett volna visszaszerezni. A temető ügye más miatt ígérkezett nehéznek. „Ami illeti a

olyan lopást, amire véletlen alkalom adódik, tehát mintegy „kínálkozó” lehetőség megragadását.

⁶⁶ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶⁷ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶⁸ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁶⁹ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁷⁰ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

temető kettéválasztását, e pertől Szeless is, Ráróssy is fél – a kálvinista vármegye tekintélye miatt és mindketten a békés megoldásról beszélnek, amidőn temetőnk közepén egy üres helyet a kálvinista predicator processio és harangzúgás közt jelölt ki és áldott meg !!!!! Békés megoldás itt lehetetlen. Az ügy érdemében tehát oda terjed alázatos kérésem, méltóztatásuk egyházkormányzati bölcsessége szerint intézkedni.”⁷¹

-1905. február 15. A plébános levelével együtt küldte vissza a 3 meghatalmazást, ugyanis Ráróssy Gyula nem vállalta el a katolikus egyház képviselőjét, arra hivatkozva, hogy nem akarja szakmáját elaprózni, vagy minden egyházi ügygel bízzák meg, vagy nem vállal apró kis különügyeket. A plébános arra kérte a püspököt, az uzapanyiti katolikus egyház ügyeinek kereshessen új ügyvédet, de előre figyelmeztetett: katolikus Rimaszombatban nincs, református pedig elvből nem vállalja el az egyház ügyeit.

-1905. augusztus 22. A református egyház „határmegállapítási keresetet”⁷² indított a katolikus plébános réthasználata ellen. Ismét összegezte a már évek óta tartó ellenségeskedés okait: a katolikus egyház belsőségét a két szomszéd 45 négyszögöllel megcsonkította, az iskolakertet a reformátusok nem rendeltetésszerűen már 30 évnél hosszabb idő óta használja, az eredetileg, telekkönyvileg is katolikus egyházi tulajdonú temetőt l részben reformátusok használják. Az úrbéres papi és tanítói illetőség 1/6 részében sérült. A református egyház által kezdeményezett ügy tárgya a Lász dülőben lévő rét volt. Telekkönyvileg 694 négyszögöl területűnek kéne lennie, ehelyett egyik évben 250, másikban 300 négyszögöl takarmányát engedték át a katolikus plébánosnak. Ezért szólította fel a plébános a református kurátort arra, hogy mérnökkel méressék ki a területet, amit meg is tettek, Sipos Béla rimaszombati államépítészeti mérnök 1904. április 24-én, vasárnap végezte el ezt a munkát. A plébános nagyjából megfelelőnek látta, ezért határbarázdákkal is megjelöltette a „fölhancsikolt” területet, és használni kezdte. Az 1904-es évben háborítatlanul használta is, ám a szokatlanul jó termés ismét felszínre hozta a viszálykodást. „...midőn szokottnál bővebb termés látszott a réten, a kapzsi paraszt ref. kurator és lelkész sanda szemmel nézték, a miért is újból folyó év május hó 2án a rimaszombati kalv. vallású városi mérnököt hozatták ki és ismét – a nélkül, hogy erről értesítettek volna, fölmérették – aki is minden földkönyv és térkép nélkül csak az ő mondásuk és kívánságuk szerint kimért egyházunknak 694 négyszögöl helyett 440 négyszögölet. Ezen önkényes károsítás ügyében én a közigazgatósági főszoigabírószághoz fordultam, a mezsgye hatósági kiigazítása végett, ki is május hó 30-án Balgha Kálmán szakértő állami mérnökkel a helyszínén megjelent a városi mérnök felmérését semmisnek mondotta ki és a költségekben a ref. lelkészt elmarasztalta. Én tehát ez ideig ezen az alapon mai napig használom a rétet.” Ezért ismét ügyvédi meghatalmazásért folyamodott a püspökhöz⁷³

1906 - Dr. Krausz Gyula ügyvéd levelében arról értesítette a püspököt, hogy a rimaszécsi kir. járásbírószá ítéletét megfellebbezi, ebből következtethetünk arra, hogy a per első fordulójá nem a katolikus egyház javára dőlt el. A perben álló felek a temető és a kert területének kimérése és hitelesítése céljából mérnököt fogadtak, ám a bíróságg független szakértővel mérette fel a területeket, Emöky Adolf „vasúti osztály mérnök”-kel, aki a helyszínen is szemlét tartott. ⁷⁴

- **1906-ban** készült - a plébánia átadása miatt – az jegyzőkönyv is, amely annak

⁷¹ RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁷² RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁷³ RPkL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁷⁴ RPkL. Uzapanyit 1904-1908.

ellátottságáról, falubeli helyzetéről akkor aktuális képet ad.⁷⁵ Kútka Sándor plébánost ekkor váltotta fel Meiszel György. Az uzapanyiti római katolikus egyház ingóságai ebben az időben a következő tételekből álltak:

96,97. hrsz. alatti beltelek, melynek „egy részecskéje per alatt – igen jó I. osztályú

templomi beltelek

Tuboka szilfa rét 479 hrsz.

Láczrét 640 hrsz. Per alatt van

Képszerdülő szántó föld – Kálvinisták használják

Balogjáró szántó föld 3 vékás – jó minőség

Új temető szántó föld 3 vékás per alatt – közepes”

Ugyanez a leltár felsorolta az ingóságokat, tulajdonképpen a templom belső berendezését is. A szoborszekrények, gyertyatartók, corporálék sorában érdekesség a „ravatal két alvánnyal, fakoponyával”, bizonyára az egykori temetések kellékei.⁷⁶

Ezek a templomon belül, a szertartások során használt tárgyak Uzapanyiton is a vallásgyakorlás belső világához tartoztak, tartoznak ma is. A plébánia ingatlan vagyona kapcsán azonban – mint az eddigiekből is kiderült - korántsem volt ilyen egyértelmű és tisztázott a helyzet, katolikusok és reformátusok között maga a vallásgyakorlás is okozhatott konfliktusokat. Kútka Sándor plébános - amint az irat jelzi, a 2571/906. sz. egyházmegyei utasításra – 1906. augusztusában, az iratok szerint uzapanyiti plébánosként utoljára, jelentést tett a plébánia előző évi 176 korona 71 filléres túlkiadásáról.⁷⁷ A túlkiadás oka a kevés jövedelem, „...az, hogy az uzapanyiti templomnak összes és kizárólagos jövedelme egyedül a perselypénz volt, amely évente 35-45 koronát tett ki, melynek ellenében csak a rendes kiadások –melyek mellőzhetetlenek és az egyh. megyei hatóság által mindig méltányosan elfogadtattak – a 60 koronát meghaladták, nem számítva a rendkívüli kiadásokat... .. Mivel tehát 7 " évi uzapanyiti lelkészkedésem alatt mindég csak deficit volt, ez lassan kinőtte magát a fenti kérdéses összegre...” A plébános javaslatot tett a túlkiadások megszüntetésére, mérséklésére. „...a templom jövedelmét fokozni kell, amit én azzal akartam elérni, hogy a reformátusok által elfoglalt Lácz dűlői rét, mely jelenleg per tárgyát képezi, valamint az új temető, mely szintén részben per alá kerülend - levén erre meghatalmazása a megbízott dr. Krausz Gyula rimaszombati ügyvédnek – az elsőt mert mint legutóbb megtudtam, e templom rétfjének van telekkönyvileg bekebelezve, mint a temető az egyház részére – évente hasznobérileg értékesíteni lehetne, ami évenként 60-70 koronával növelné a templompénztár jövedelmét, mely bevétellel meg lenne szüntetve a templompénztár túlkiadása, sőt jövedelme volna a templomnak.”⁷⁸

Kútka plébános - Harkácsra helyezése előtt - ugyanebben az iratban segélyért folyamodott az egyházmegyei hatósághoz, mert az uzapanyiti plébániaépület javításai saját tartalékait is számolatlanul felemésztették.

-1907. februárjában már Meiszel György plébános kérte a főhatósági segítséget az orgona javíttatásához.⁷⁹ „Az elszórtan élő maroknyi hívők már eddig 200 kor.-t adtak össze...”, a plébános a templom kegyesalapítványi pénztárban elhelyezett forgótökéje terhére kérte a kiutalást.

-1907. február 19. Kútka Sándor - már Harkácsról – még egyszer összegezte a

⁷⁵ RPKL. Uzapanyit 677-1907.

⁷⁶ RPKL. Uzapanyit 677-1907.

⁷⁷ RPKL. Uzapanyit 677-1907.

⁷⁸ RPKL. Uzapanyit 677-1907.

⁷⁹ RPKL. Uzapanyit 4753-1907.

„darázs-fészekbe nyúlás” történetét. Törekvései - hogy a katolikus egyház érdekeit a helyi ügyekben is megvédje – sikertelenségét leginkább az magyarázza, hogy nem talált megfelelő jogi segítséget, az ügyet valóban segítő ügyvédet. Az ügy számára utolsó szakaszában, ahogy arról ebben a levélben beszámolt, helyben tájékozódva Krausz Gyula rimaszombati ügyvédet bízta meg a képviseléssel. A többi adat mellett arra is felhívta a figyelmét, aminek ekkorra – valószínűleg az igazságkeresés szándékától hajtva – maga járt utána: az egyház telkéből fogláló Keller és Berki Demeter családokkal szembeni pert nem lehetett volna elévülésre hivatkozva megszüntetni. Ekkorra Kútka Sándor, az idős tanúk vallomása mellé megszerezte elődei írásos nyilatkozatát a kérdéses telek használatát illetően. Egyik elődje, Végh László már 1891-ben pert indított a közigazgatási szolgabírószámon a jogtalan telekhasználat ügyében. Ez volt tehát az oka annak, hogy az 1870-ben bekövetkezett foglálás és Kútka Sándor első, 1900-as intézkedései között eltelt időszak használatát egyáltalán nem lehet „háborítatlan” használatnak nevezni. Az ügyben 1891-ben ítélet nem született a per indítója, Végh László halála miatt, de Draskóczy László főszolgabíró a helyszíni szemlét maga tartotta meg.⁸⁰ Az, hogy Krausz Gyula sem képviselte hatékonyan az egyházi érdeket, abból derült ki, hogy a plébános tanácsa ellenére nem idéztette meg a többi tanú mellé Draskóczy László főszolgabírót, sőt megengedte, hogy a két fogláló, a Berki Demeter és a Keller család feje egymás tanúi legyenek. Mellettük olyan tanúk vallomását vették figyelembe, akik még nem voltak 60 évesek, tehát állításuk – miszerint úgy ismerték a határt, ahogy akkor, a per idején volt – nem lehet valós. Miután a plébánost Harkácsra helyezték, hivatalból már nem értesülhetett az ügy menetéről, ezért arra kérte Krausz Gyula ügyvédet, hogy mindig idéztesse be őt is tanúként. Ám erre soha nem került sor, a pert elveszítették. Végül a plébánost - alaptalan jogi felterjesztésekkel vádolva – az egyházi főhatóság elmarasztalta, a perköltségeket is rá hárította. A plébános vétlenségét azzal igyekezett alátámasztani, hogy minden lépésről levelezést folytatott az egyházi főhatósággal, sőt a per első lépéseit sem önszántából, hanem felsőbb utasításra tette meg.⁸¹ (Ennek köszönhető, hogy erről az ügyről iratok maradtak fenn.) 1907. április 28-án püspökének írott leveléből kiderült, hogy felettese arra kötelezte, vállaljon saját jövedelme terhére fizetési kötelezettséget a perrel járó költségek megtérítésére. Ezt a kötelezvényt Kútka Sándor mellékelte is leveléhez.⁸² Vállalását megelőzte egy – bizonyára – hosszabb egyeztetés, amely folyamatból egyetlen levél maradt. Ebben a plébános már visszautalt arra, hogy püspöke várja arra vonatkozó válaszát, „...milyen összeget ajánl fel...” a perköltségekre.⁸³ A plébános ugyanebben a levélben vázolta nehéz helyzetét és utalt az erején felüli igyekezetre – ami a per sikerre vitelét illeti. Jövedelmét $\frac{3}{4}$ részben elvitte 5 holdas földjének művelése és 2 cselédje bére, ám a teherviselés alól ez nem mentette fel.

Az iratcsomó időben utolsó, **1908. februárjában** kelt leveléből derül ki, hogy a Lác dűlőbeli rét ügye eldőlt, méghozzá a katolikus egyház javára. Kútka Sándor erre hivatkozva kérte, mentesítsék őt a pénzbeli teherviselés alól, hiszen ez a rét lényegesen nagyobb jövedelmet biztosít az egyháznak, tehát a per költségei - amelyet az ő kitartásának köszönhetően a katolikus egyház megnyert – abból megtérülnek.⁸⁴

- **1908** A plébánia és a plébános jövedelme bizonyára nem lehetett megnyugtató Kútka Sándor plébános távozása után sem, mert Meiszl plébános 1908-ban birtokgyarapítási,

⁸⁰ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁸¹ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁸² RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁸³ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

⁸⁴ RPKL. Uzapanyit 1904 – 1908.

jövedelemszerzési javaslattal kereste meg az egyházmegyei főhatóságot.⁸⁵ „A ferde cselédviszonyok és helybeli nép raffinériája folytán az utóbbi két évben Uzapanyiton két uri birtok lett eladóvá: u.m. a Szentmiklóssy és néhai Bornemissza István féle.”⁸⁶ A plébános azt terjesztette elő, hogy a Bornemissza-féle úrilak és a hozzá tartozó 6-7- kat. hold belsőség megvásárlásával oldják meg a plébániaépület már régen húzódó gondjait. Egyidejűleg az akkori plébániát iskolává és tanítólakássá, az iskolát harangozólakássá lehetne alakítani – szöveg a javaslat. A plébános 2 kat. holdas rétjének jövedelmét pedig a templom kiadásaira ajánlotta – ám javaslataira nem kapott főhatósági engedélyt.

-1908. áprilisában Meisszel György is levelezésre kényszerült a templom - már elődjével is pereskedő - szomszédai miatt.⁸⁷ A Berki Demeter családdal folytatott per tárgya a kerítés helye és a Berki Demeterék által követelt, a két telek szomszédságából adódó terület volt. Amikor a plébános kerítést akart húzatni a templomkert és a Berki Demeter-telek közé, a szomszédok azt megakadályozták, és állították, végzésük van arról, hogy a faltól 1 ölnyi területet használhatnak. A plébános ennek a végzésnek a másolatát kérte, egyúttal tanácsért is fordult a főhatósághoz. Ugyanis ha a szomszédok igényéhez igazodna, „...az eddigi egyházi területből 30 folyóméter hosszban egy oszlop szélességnyi terület... ...veszne el.” A kért végzés döntené el, igazat állítanak-e a szomszédok. „...és ha nem igaz, elálljak-e akkor a református béke kedvéért attól, hogy az oszlop külső, a ház felé eső oldalán legyen a kerítés...”.

Meisszel György levelezése ezzel véget ért, 1911-ben Szántó Ferenc (a levelezések alapján már 1910-ben is), 1912-ben Szuhaneck József volt az uzapanyiti plébános.⁸⁸

-1910. augusztus 2. Szántó Ferenc levelében nagy csapásról számolt be: megrepedt a templom kisebbik harangja. Meghirdette az adománygyűjtést, de nem sok eredménye lett, mert három héttel korábban a templom külső falának helyreállítására gyűjtött, hívei nem képesek többet adni. „Alázattal esedezem tehát Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Úrhoz, mint kegyes Főpásztorunkhoz, hogy engem e tanácstalan helyzetemből kiszabadítani és az egyházmegye költségén a harang átöntését elrendelni méltóztassék.... ... Mindent megteszek e szomorú viszonyú egyházközségben, ami erőmtől s tehetségemtől kitelik, a templom falának helyreállításához is járultam a magam költségén, a plébániai épületet, kutat, pinczét javíttattam a saját fizetésemből, most azonban már tehetetlenül állok az újabb költség felmerülésénél.”⁸⁹ Ugyanitt - mint korábban Kútka Sándor is utalt rá - Szántó Ferenc is leírta, hogy a plébánia évi rendes jövedelme nem fedezi a költségeket.⁹⁰ A harang újraöntésére vonatkozóan a temesvári Novotny cég költségterveit mellékelte. Novotny Antal 1912. március 8-án kelt leveléből lehet tudni, hogy a harang újraöntésével (vagy másik harang öntésével) az ő cégüket bízták meg, ugyanis ebben a levélben jelezték, hogy a hozzájuk Rozsnyóról beérkezett 38 koronával az uzapanyiti római katolikus egyházközség számláját egyenlítették ki.⁹¹ Ugyanakkor a püspöki hivatal plébánosnak írott válaszlevelében 250 korona kiutalását említik új harang öntésére.⁹²

⁸⁵ RPKL. Uzapanyit 2169-1908.

⁸⁶ A két család úrilakjait Tököly Gábor is említi gömöri kastélyokról, kúriákról szóló munkájában. Tököly Gábor 2003. II. 128-129.

⁸⁷ RPKL. Uzapanyit 1904-1908.

⁸⁸ Schematismus cleri diecesis Rosnaviensis.... 1913. 128., 130.

⁸⁹ RPKL. Uzapanyit 931-912.

⁹⁰ RPKL. Uzapanyit 931-912.

⁹¹ RPKL. Uzapanyit 931-912.

⁹² RPKL. Uzapanyit 931-912.

-1911. május 8.-án Szántó Ferenc plébános a plébániakerítés árának kiegészítésért folyamodott a püspökhöz. A 90 folyóméter hosszú kerítés elkészítése kapcsán 403.40 koronás költségvetést mellékel leveléhez, amelyben a következő tételek szerepeltek: 1000 db lécz, 180 fméter „zárlécz”, 60 db deszka, lécz-és deszka fuvar, 30 db, 2,5 m hosszú tölgyfaoszlop, oszlopok fuvarozása, 200 db tégl a kapupillérekhez, falazás ára a pilléreknél, asztalosok és napszámosok munkadíja, cement, vasalás a kapukra, összesen 8 csomag sodronyszög. A levélből derül ki, hogy ez az összeg már kedvezményes volt. Amint a plébános írta: „Megkíséreltem minden lehetőt, folyamodtam Coburg Kir. herczeg úrhoz⁹³ engedményért s csak így lehetséges a mai magas faárak és drága munkabér mellett, hogy 90 folyóméter léczkerítést 403 koronából elkészíttethetek.”⁹⁴ A plébános leveléhez a takarékkönyvet is csatolta, amely 220 koronát ért. „Az összeget a bolgár király Ő Felsége adományozta az uzapanyiti iskola és plébániai épület czéljára.”⁹⁵ Az iskola és a plébánia azonos épület volt, két bejáráttal, kerítéséből 25 méter és kapu tartozott az iskolához. A plébános a hiányzó összeg kiutalását az egyházmegyei alapból kérte. Hívei adakozására nem számíthatott, ezért kérte a püspököt, vegye figyelembe „... azon szegénységet, melyben kevés számú és szétszórt híveim vannak, akik vagy cseléd vagy cigánysorban élnek, az a néhány balogi iparos pedig a folyó nyáron építendő felsőbalogi iskola költségeivel vannak túlterhelve... [ÉS] ... vegye atyai jóindulatába ezt az elhagyatott és oly hosszú időn át mostoha gyermekként szereplő plébániát.”⁹⁶ Arról sajnos nem szólnak az iratok, hogy és hol készült el végül a kerítés.

-1916. augusztus 18. Horváth László plébános elődeihez (és, mint később kiderül, utódaihoz is) hasonló panaszos levelet fogalmazott püspökének Felsőbalogról. Arról számolt be, hogy az uzapanyiti templom és plébánia tetőzete visszafordíthatatlan rossz állapotban van. Egy helyi ácsmester véleményét is kikérte, aki szerint még az őszi esőzések előtt zsindelezni kell az egészet, hogy a fala meg ne repedezzenek. A plébániaépület esetében már el is késtek, annak falai már plafonig repedezettek, a templomái még épek voltak. „Patrónus nincsen, a nép koldusszegény, a templompénztár üres...”⁹⁷

-1919. július 30.-án ismét új plébános, Novák Ernő írt a továbbra sem áldásos helyzetről. Dr. Sashegyi Aladár szentszéki jegyzőnek is megmutatta a plébániaépület állapotát: teteje teljesen rossz, az esővíz becsorog, az egyik oldalfal a kidőlés határán áll, az ablakok, ajtók rosszak, az istálló teteje beszakadt. A szentszéki jegyző utasítására a plébános felméri a javítást, aki szerint a tetőn a fazsindelyeket kicserélni nincs értelme, azt javítani nem lehet, csak újat csinálni. „Ha tehát az épület továbbra is így marad, csakhamar teljesen hasznavehetetlenné fog válni.”⁹⁸ Költségvetést is csatolt, amelybe belefoglalták a plébániával egy épületben lévő iskola tetejét és a folyosót is.

-1919. október 7. Rimaszombatból olvashatatlan aláírású műszaki főtanácsos tett javaslatot Balás Lajos püspök úrnak. A szakértő megvizsgálta az egy tető alatt lévő iskola és plébánia épületét, ezt követően tett ajánlatot a munkákra. A zsindeleyfedést azonnal cserélni kell, különben a tető és a mennyezet hamar tönkremegy. A falak repedezettek, a vakolat lemállott. „A paplak épületéhez simuló fatartó elkorhadt, az istálló mennyezet deszkái hiányosak, a sertésól a kifutóval együtt jóformán hasznavehetetlen és a pincze az év legnagyobb részében

⁹³A Coburg, Koháry-Coburg család történetéről, balogi uradalmukról legutóbb Szabó László közölt részletes leírást az uradalom főerdésze fiának, Szepesházy Kálmánnak a visszaemlékezései alapján. Szabó László 2005. 41-49.

⁹⁴ RPKL. Uzapanyit 2773-1911.

⁹⁵ RPKL. Uzapanyit 2773-1911.

⁹⁶ RPKL. Uzapanyit 2773-1911.

⁹⁷ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

⁹⁸ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

állandóan talajvízzel telik meg. Az idő előrehaladottságára való tekintettel javaslom, hogy csak a legszükségesebb munka végeztessék el és hogy a beküldött Vitkó József féle költségvetés mellőzésével a paplak-iskola épület, a fatartó, istálló és sertésól helyreállításával Varga Lajos rimaszombati ácsmester bizassék meg, ki az ide csatolt költségvetés szerint a munkát 16 347.18 kor. , illetve a fuvarok betudásával 16 500 kor. összegért hajlandó négy hét alatt elkészíteni.”⁹⁹ Ez a mester tehát olcsóbban dolgozhatott. A további munkákat – a templom zsindefedésének megújítását, ereszcatornák és lefolyócsövek javítását, részben cseréjét, a falak újravakolását - a következő év tavaszára javasolta. A plébánostól úgy értesült, hogy a zsindeynek való fa kiutalását a hercegi uradalomtól kérték, ezt a zsindeyt a télen készítik el.

⁹⁹ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

a plébániáknak, hanem a templompénztárakat is bevonni tervezik a kárrendezésbe. Tehát a tervezett és szükséges munkákat sürgősségük ellenére sem lehet elkezdni. ¹⁰⁰

-1921. augusztus 21. – Novák Ernő plébános egy „Esperes Úrnak” címzett levelében olyan állapotokra panaszkodott a templommal, plébániával, iskolával kapcsolatban, amelyek a 20. század legelső éveiben hasonló problémákként jelentkeztek. A plébániaépület ajtóit, ablakait rosszak, a kályha ugyancsak: nem fűt. Az istálló teteje beszakadt, de még nagyobb bajok vannak az iskolában, ahol az ablakok is hiányoznak. Emiatt a tanítás is szünetel. „Ugyancsak rossz a templom tetőzet, annyira, hogy a bolthajtáson keresztül becsorog az eső. Attól lehet tartani, ha ősszel megindul az esőzés, beszakad a bolthajtás. A vízlevezető csatornák is teljesen rosszak s ha eső van a víz a falakon fut le és már teljesen tönkretette azokat.”¹⁰¹ A plébános sürgősen kérte az esperes segítségét, mert ha a tél abban az állapotban éri az épületeket, végérvényesen tönkremennek. Hivatkozott arra, hogy halála előtt a megyéspüspök is tervezte a felújítást, de miután meghalt, bizonytalanná vált a felsőbb szándék.¹⁰²

-1923. május 12. Vitko József ácsmester költségvetést készített a templom és plébániaépület szükséges munkáiról. Bizonyára kifogásolható benne valamit az egyházmegyei főhatóság, mert ebben a levelében néhány tételt megmagyarázott. Elsőként azt, hogy a templomtetőn részleges javítást lehetetlen végezni. Nem is csak a zsindelemek miatt, hanem mert a kötőgerendák és szarufák közül is többet újra kell cserélni. Az ép részeket kisebb hiányok pótlására tervezte használni, hogy takarékosabb legyen a költségvetés. Talán a tetőfelület nagyságát is soknak találta a főhatóság, mert ehhez is fűzött magyarázatot az ácsmester. „Igaz ugyan hogy a templom tető csak 520 2méter, de tekintve hogy a kiugrások 25 háromszögű lappal vannak fedve és ezek töréseinek fedésénél sok zsindelem faragódik el, így kénytelen voltam ezen elfaragandó zsindelekre rászámítani.”¹⁰³ Megírta az aktuális árakat is. A rimaszombati fakereskedésben az első osztályú zsindelem ára 240 korona volt ezrenként, ám ő ezt kedvezményesebben, ezrenként 160 koronáért is be tudná szerezni, ha két héten belül megkapja a munkát. „A zsindelemet abban az esetben magam fogom első osztályú fából készíttetni, ez azonban később lehetetlen, ha a kaszálás ideje elérkezik, mert ezen emberek mezei munkával lesznek elfoglalva. A fuvar szintén nem fog jönni számításba, mert ezt elvégzik maguk a hívek.”¹⁰⁴ Ezeket a kedvezményes árakat beszámítva a tető teljes rendbetételéért a mester 14 365 korona 50 fillért tervezett.

-1923. május 26-án a káptalani helynök az egyházmegyei alap terhére engedélyezte, azzal a kikötéssel, hogy a további fenntartás kötelessége nem terheli. Utasította a plébánost, hogy újra folyamodjon segítségért Coburg Fülöp herceghez. Az előzmények ellenére mégis Vitko Józsefet bízták meg a munkákkal, bár a mester a költségvetést kiegészítő levelében kisebb összegért vállalta a munkát, mint eredetileg – és mint a másik mester. ¹⁰⁵

-1923. augusztus 1. Vitko József ezen a napon kiállított egy elismervényt arról, hogy a fedési

¹⁰⁰ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

¹⁰¹ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

¹⁰² Sipeki Balás Lajost 1905-ben szentelték rosznyói püspökké. 1920-ban halt meg, de csak 1925-ben lett az egyházmegyének püspöke Csárszky József/Jozef Čársky, majd Bubnic Mihály személyében. Schematismus cleri diocesis Rosnaviensis.... 1913.5. és: <http://www.burv.sk/category/biskupi/>. 1920 és 1925 között Podraczky István káptalani helynökként igazgatta az egyházmegyét. <http://lexikon.katolikus.hu/R/rozsny%C3%B3i%20p%C3%BCsp%C3%B6ks%C3%A9g.html>

¹⁰³ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

¹⁰⁴ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

¹⁰⁵ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

munkálatokért járó összeg felét felvette.¹⁰⁶

-1923. szeptember 1. A káptalani helynök arra kérte a plébánost, hogy mielőtt Vitkó József ácsmesternek a munkadíj második felét is kifizetnék, tegyen jelentést arról, hogy a mester a munkákat kifogástalanul elvégezte, továbbá hogy egy éves garanciát vállal azokra. Értesítette a plébánost arról is, hogy amennyiben megérkezik Coburg Fülöp herceg ígért támogatása, „...ugy az az egyházmegyei alapnak lesz tulajdona.”¹⁰⁷

-1923. november 7. Novák Ernő plébános levelében arról értesítette felettesét, hogy „Coburg Jozsaias herceg” által ígért segély még nem érkezett meg, Szepesházy erdőtanácsos még nem kapott utasítást a kiutalásra.¹⁰⁸

-1926. március 30. Novák Ernő plébános a 20. század első éveire hasonló állapotokról adott számot felettesének. „Az uzapanyiti plébániának kegyura nincs. A hívek volnának kötelesek a plébánián végbemenő javításokat elvégezni. Ez azonban még nem fordult elő, mivel a hívek kivétel nélkül szegény cigányokból és cselédekből állnak, kik magukat is alig bírják eltartani. A szükséges javításokat azért az egyházmegyei Hatóság szokta eszközölni különféle alapokból. A plébánialak előtti kerítés és kapuk teljesen rosszak, úgyszintén az udvaron levő kiskertnek a kerítése is. Azonkívül az istállónak a mennyezete is folyton beszakadozik, úgy hogy veszélyes reá menni. Eddigélé javígtattuk az egyes hibákat, de mivel az egész mennyezet rossz, most tehát már nem tudjuk. Rossz az istálló ajtó is, mely talán már ezer darabból is áll. Mivel se kerítés, se kapuk nincsenek, e télen is a fám nagyrészét ellopták, veteményezni nem lehet, mert szabadon jár-kelel mindenféle állat az udvaron és a kertben.”¹⁰⁹

-1930. június 12. Mács József bátki kőművesmester levelet írt a főhatóságnak, amelyben azt nehezményezte, hogy az uzapanyiti templom és torony felújításának munkáit nem hirdették meg, arra semmiféle pályázatot nem írtak ki. Levelében intézkedésre kérte a főhatóságot, egyúttal felhívta a figyelmét arra, hogy ha több a pályázó, az egyház pénzt is megtakaríthat.¹¹⁰

-1930. június 20. Novák Ernő plébános magyarázatot adott Mács József és más kőművesek mellőzésére. Levelében azt írta, azért a losonci („lučeneci”) Szakall építész ajánlatát fogadták el, mert az volt a legolcsóbb. Mégpedig amiatt, mert ő építette az uzapanyiti (akkor új) szlovák iskolát is, és az ott is, de a templomhoz is szükséges állványok, állások így éppen kéznél voltak, nem jelentett külön költséget az állításuk, beszerzésük. Az építésznek az iskolán végzett munkáival egyébként is elégedettek voltak. A költségmegtakarítás azért is döntő szempont volt, mert további munkákhoz is pénzre volt szüksége a plébániának, pl. tervezték a főoltár felújítását, valamint villámhárító felszerelését a templomra, mert a közelben épült – és villámhárítóval is ellátott – iskola szomszédságában a templomtorony még nagyobb veszélybe került, a közelmúltban is érte villámcsapás.¹¹¹

-1941. június 25-én kelt utasításra Kocsis János nyugalmazott plébános jelentette, hogy kiköltözött az uzapanyiti plébániáról. Levelében keserű tapasztalatokról számolt be.

„...egész életemben nem betegeskedtem annyit, nem koplaltam annyit, nem nélkülöztem annyira a rendes és nívósabb társas életet, mint épen Uzapanyiton. Ez az a hely, ahol nemcsak a nyirkos, dohos, egerekkel teli plebánián való teljesen egyedüli életem vált immár valóban elviselhetetlenné, hanem ahol még a templomban sem találtam, jóformán semmi örömet. Hiszen a szlovákok nem értenek magyarul, a magyarok nem értenek szlovákul, a filiákból

¹⁰⁶ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

¹⁰⁷ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

¹⁰⁸ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

¹⁰⁹ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

¹¹⁰ RPKL. Uzapanyit 2347-930.

¹¹¹ RPKL. Uzapanyit 2347-930.

való hívek a templomot egyáltalán nem látogatják.”¹¹²

-1941. június 28-án ismét új plébános, Berkesi Miklós írt levelet, aki arra panaszkodott, hogy nem szerencsés rá nézve, ha a nyugalmazott plébános (Kocsis János) a plébánián tartózkodik. Ő emiatt is kénytelen Felsőbalogon lakni, az iskola épületében.¹¹³

A két utóbbi levélből kiolvasható, hogy a plébánia épületének állapota 1941-ben sem volt megnyugtató.

-1941. szeptember 16. Mázik László rimaszécsi alesperes jelentésében – a személyi gondok mellett – arról számolt be, hogy az uzapanyiti plébánia épülete lakhatatlan, és a hívek lelki életének sem használ, ha a plébános nem teljesíti a kötelességét, mert nem él ott.¹¹⁴

-1942. május 24-én a minisztériumból érkezett válasz egy püspökségi levélre. Az uzapanyiti plébánia felújításának ügye a vallás-és közoktatásügyi minisztériumba is eljutott, Bubnics Mihály rozsnyói püspök ebben a levélben ígéretet kapott, hogy a minisztérium hivatalból intézkedni fog a helyreállítást illetően, „műszaki közegével” felülvizsgálhatja az épület állapotát, tervet készített, majd beilleszti a munkákat saját költségvetésébe.¹¹⁵

- 1942. augusztus 9. Dr. Jalsovszky miniszteri tanácsos a plébánost arról értesítette, hogy öt vállalkozótól kért ajánlatot a munkákra, az egyházközségtől pedig „...267 kézi és 80 igásnapszámra” van szükség. Kérte a plébánost, hogy az egyháztanáccsal hozasson ezt illetően határozatot vagy erről, vagy a munkák megváltásáról 2160 pengőért.¹¹⁶

-1943. január 19-én a püspök levélben utasította a plébánost ennek intézésére, ugyanis az még addig nem történt meg. Ugyanakkor engedélyezte számára, hogy a lakhatatlan uzapanyiti plébánia helyett Felsőbalogra tegye át lakhelyét.¹¹⁷

-1943. április 20. Az új helyen nehezen eligazodó Berkesi Miklós adminisztrátor, felsőbalogi plébános segítségére az egyházmegyei főhatóság összegzést készített az uzapanyiti felújítási munkálatok történetéről és akkori állásáról. Eszerint az 1943-ig húzódó munkák 1930-ban kezdődtek, kegyesalapítványi kölcsön segítségével, amelynek törlesztését a hívek vállalták. Ám a törlesztésnél különváltak magyar és szlovák hívek. A szlovák hívek törlesztésüket 1938-ra rendezték, a magyar hívek –1943-ban - még nem. Tőketartozásuk még a levél keltekor is 1070 Ft volt. Ennek rendezését kérte a püspök az uzapanyiti teendőkkel is megbízott balogi plébánostól.¹¹⁸ (Még Novák Ernő plébános 1935-ben is tett jelentést erről, eszerint 34 szlovák hívő összesen 4864 koronát fizetett ki.¹¹⁹)

-1943. július 23. Az uzapanyiti plébánia az ekkor már csaknem 40 éve tartó huzavona után még mindig nem lehetett igazán rendezett. A rozsnyói püspök ekkor írott levelében válaszolt plébánosa helyzetjelentésére, amelyből kiderül, ő is nehéznek ítélte az ottani munkát, mégis: arra kérte Berkesi Miklóst, ne nevezze Uzapanyitot „heccplébániának.”¹²⁰

-1944. február 21. A miniszter – kedves barátjának szólítva a püspököt –levélben számolt be uzapanyiti kudarcáról. „...Uzapanyit azok közé a plébániák közé tartozik, amelyeket a csehek teljesen leromlott állapotban hagytak vissza. A visszacsatolás után a vallásalap kegyúri kötelezettségeinek eleget teendő, elkészítette a helyreállítási terveket... ...a munkát

¹¹² RPKL. Uzapanyit 3106-941.

¹¹³ RPKL. Uzapanyit 3005-941.

¹¹⁴ RPKL. Uzapanyit 3086-941.

¹¹⁵ RPKL. Uzapanyit 3302-942.

¹¹⁶ RPKL. Uzapanyit 3302-942.

¹¹⁷ RPKL. Uzapanyit 263-943.

¹¹⁸ RPKL. Uzapanyit 1394-943.

¹¹⁹ RPKL. Uzapanyit 1394-943.

¹²⁰ RPKL. Uzapanyit 2170-921.

azonban addig nem engedte megkezdeni, amíg a 267 kézi és 80 igás napszámnak, illetőleg ezen napszámok váltságaként fizetendő 2160 pengőnek elvállalására nem nyilatkozik. Az egyházközség erre a jogosan követelt csekély áldozatra nem volt hajlandó, ezért az építkezés a mai napig nem indult meg.”¹²¹

-1944. március 15. Kilenc uzapanyiti katolikus hívő kötelezvényt küldött a püspökségre, miszerint a „...2160 pengő összeget, összes ingó és ingatlan vagyonunkkal garantáljuk és azt bármikor készpénzben kifizetjük.”¹²² Egyúttal kérték is, hogy amennyiben a háborús helyzet engedi, minél előbb kezdődjék a felújítás. A püspök továbbította a kérést a minisztériumba. A felajánlást azonban megelőzte egy – bizonyára - nem egyszerű egyeztetés a hívek között. Erről Abelovszky József, plébános számolt be. „...az 1944. márc. 5-én Uzapanyiton megtartott egyházi tanácsgyűlésen a szlovák hívek képviselői csak abban az esetben mutatkoztak hajlandóknak a plébániai épület költségeinek hozzájárulásához, hogy ha a magyarok írásban adják nekik, hogy ezután az istentisztelet feles lesz, azaz egyszer magyar, egyszer szlovák. ... Erre a magyar képviselők, akik a feles istentiszteletről hallani sem akartak, kötelezték magukat az összeg összeadására és a mellékelt kötelezvény 3 példányban való aláírására.”¹²³

Az uzapanyiti plébánia épülete ma.

Az uzapanyiti plébánia és vagyona/vagyontalansága az 1950-es évektől, a csehszlovák államosítás után nem képezhetette többé felekezeti vita tárgyát. A rét, a gyümölcsös, a kertföld ettől kezdve nem szolgálhattak a plébánosok jövedelméül. Az eddigiekben sorolt gondok a

¹²¹ RPKL. Uzapanyit 263-943.

¹²² RPKL. Uzapanyit 263-943.

¹²³ RPKL. Uzapanyit 263-943.

szocializmus egyházellenes korából nézve valóban apró bosszúságoknak tűnhetnek. A nehézségek ellenére a templom is, a sokszor javított plébániaépület is megmaradt, a hitéletet és a vallásgyakorlást sem a katolikusok, sem a reformátusok körében nem tudta teljesen megszüntetni a korszak. 1989 után az egyházak – ha nem is teljes mértékben, legalább részben – visszaszerezhették egykori tulajdonjogukat, amely folyamat sok esetben könnyebb volt a hívek visszatérésénél a templomokba. Uzapanyiton 1989-ben egy szlovák plébános, Karol Pindiak látott hozzá a plébániaépület legújabb kori felújításához. A munkát nem fejezte be, máshová helyezték, de az őt felváltó ausztriai missziós papok és nővérek az épületet eredeti méretének többszörösére bővítették, a templomot több részletben teljesen felújították, a katolikus egyház ingatlanainak számát a falun belül több házzal is gyarapították. A hitélet annyiban nagyon hasonlít a két világháború közötti állapotra, hogy magyar és szlovák misére egyaránt van igény. A református vallásgyakorlók száma erősebben csökkent. Az, hogy a katolikusoké nem, azzal is összefügg, hogy nem egyetlen plébános, hanem több egyházi személy is nap mint nap munkálkodik életben tartásán. Különösen a gyerekekre fordítanak nagy figyelmet. Tehát az egyház működésének „földi” körülményei korábban soha nem tapasztalt módon rendeződtek. Mégis – most talán nem a rendezetlenség, hanem éppen a rendezettség és számos lehetőség miatt – uzapanyiti képviselőinek továbbra is azon kell munkálkodniuk, amit az 1940-es években az elkeseredett Berkesi Miklós plébánosnak biztatásul írt püspöke: „Salus animarum suprema lex esto.”

IRODALOM

A Magyar Korona Országában az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint részletezve. Budapest: Az Országos Magyar Kir. Statisztikai Hivatal. 1882. II. kötet.

A Magyar Szent Korona Országainak 1900. évi népszámlálása. Első rész. A népesség általános leírása községenként. Magyar Statisztikai Közlemények. Új Sorozat 1. kötet. Budapest: A Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. 1902.

A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész. A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Magyar Statisztikai Közlemények. Új Sorozat 42. kötet. Budapest: A Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. 1912.

Az 1941. évi népszámlálás. Demográfiai adatok községenként. (Országhatáron kívüli terület). Kézirat. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. 1990.

Dr. Borovszky Samu szerk.

é.n. Gömör – Kishont vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. Magyarország monográfiája. Budapest, Apollo Irodalmi Társaság.

Fényes Elek

1851 Magyarország geographiai szótára. Pest.

Csaplovics János

1822 Ethnographiai Értekezés Magyarországról. Tudományos Gyűjtemény 1822/ 3–4. sz.

Dr. Finály Henrik

1884 A latin nyelv szótára a kútfőkből a legjobb és legújabb szótáriródlomra támaszkodva.

Ila Bálint

1969 Gömör megye IV. A települések története 1773-ig. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Keményfi Róbert

1998 A történeti Gömör és Kis-Hont vármegye etnikai rajza. A vegse etnicitás és az etnikai határ kérdése. Gömör Néprajza L. Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke.

B. Kovács István

1997 Gömörország. Tények és képek az egykori Gömör-Kishont vármegyéről. Pozsony, Kalligram Könyvkiadó.

Mács József

2003 Öröködbe, Uram... Budapest, Püski Kiadó.

Paládi-Kovács Attila

1966 Gömöri magyar vándorárusok az Alföldön. In Ethnographia 1966/2. 295-296.

1982 Cseregyermek. In: Kortárs 1982/2. 312-316.

1984 Kulturális határok és kontaktzónák Észak-Magyarországon. In: Kunt Ernő-Szabadfalvi József – Viga Gyula szerk.: Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon. Miskolc, Herman Ottó Múzeum, 61-73.

1988 Életmód, foglalkozás, nemzetiség. Gömör Néprajza 14. Debrecen. Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék.

2001 Tájak, népcsoportok és gazdasági szakosodás Gömörben. In: Ujváry Zoltán szerk.: A gömöri magyarság néprajza I. Debrecen, Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék, 251-294.

Sebők László (összeállította)

2005 *Az 1869. évi népszámlálás vallási adatai*. Budapest, TLA Teleki László Intézet. KSH Népszámlálás. KSH Levéltár.

Simon Attila

2008 Telepések és telepes falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között. Nostra Tempora 15. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet.

Szabó László

2005 Gömör és Kishont vármegye paraszti társadalma. Debrecen, Debreceni Egyetem.

Schematismus venerabilis cleri dioecesis Rosnaviensis. Pro anno Iesu Christi MCMVI. Rosnaviae, Typis Typographiae „Sajó-vidék 1905”.

Schematismus cleri dioecesis Rosnaviensis. Pro anno Iesu Christi MCMXIII. Rosnaviae, Typis Typographiae „Sajó-vidék 1913”.

Schematismus venerabilis cleri dioecesis Rosnaviensis. Anno Domini Jesu Christi MCMXLII. Rosnaviae, Typis Sajó-vidék.

Tököly Gábor

2003 Kastélyok, kúriák, udvarházak Gömörben I-II. Méry Ratio.

Ujváry Zoltán

1985 A gömöri népélet kutatása. In: Ujváry Zoltán szerk.: Gömör Néprajza I. Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem, 5 – 27.

Internetes források:

Biskupi v Rožňavskej diecéze. Rozsnyói Püspökség honlapja <http://www.burv.sk/category/biskupi/>. 2014. február 16-i letöltés.

Rozsnyói püspökség. In: Magyar Katolikus Lexikon.

<http://lexikon.katolikus.hu/R/rozsny%C3%B3i%20p%C3%BCsp%C3%B6ks%C3%A9g.html>
2014. február 16-i letöltés.

Szlovák Statisztikai Hivatal honlapja. <http://app.statistics.sk/mosmis/sk/run.html>. 2014. február 16-i letöltés.

Szlovák Statisztikai Hivatal honlapja. www.statistics.sk/obce_vz-nabozenske-vyznanie. 2012. december 5- letöltés.